

Valokuvausta kasvatustyössä

Koulutus kasvatustyön aikuisopiskelijoille Raahen Aikulla

Antti Kokko
Opinnäytetyö, kevät 2013
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Diak Etelä, Järvenpää
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaali- ja kasvatustieteiden suuntautumisvaihtoehto
Sosionomi (AMK) +
lastentarhanopettajan virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Kokko, Antti. Valokuvausta kasvatustyössä. Koulutus kasvatustyön aikuisopiskelijoille Raahen Aikulla. Diak Etelä, Järvenpää, kevät 2013. 76 s., 4 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Sosiaali- ja kasvatusalan suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyössäni tutkin eri tapoja hyödyntää valokuvaa ja valokuvausta kasvatustyön ammateissa. Syvennyin teoretiedon avulla valokuvaterapiaan, voimauttavan valokuvan menetelmään sekä Reggio Emilian pedagogiikkaan, jossa valokuvat ja valokuvaus ovat läsnä muun muassa pedagogisen dokumentoinnin välineenä. Kyseisten menetelmien ideoiden ja sisältöjen pohjalta määrittelin valokuvan ja valokuvauksen tuomat keskeiset hyödyt, jotka ovat valokuva tiedon välittäjänä, valokuva reflektoinnin välineenä, valokuva identiteettityön välineenä sekä valokuva taidekasvatuksen, toiminnan tai oppimisen välineenä.

Lukuvuonna 2012–2013 järjestin Raahen Aikun kasvatustyön ammattien aikuisopiskelijoille kaksipäiväisen ”Valokuvausta kasvatustyössä” -koulutuksen, joka käsitteli niin kameran käyttöä sinänsä kuin valokuvauksen hyötyjä kasvatustyössä ja eri tapoja hyödyntää valokuvausta kasvatustyön ammateissa. Ennen koulutusta tein opiskelijoille ennakkokyselyn kartoittaakseni heidän lähtötasoaan valokuvaajina sekä koulutukseen kohdistuvia odotuksia. Koulutukseen osallistui 16 opiskelijaa vuosikurssin kaikkiaan kahdeksastatoista opiskelijasta. Koulutus koostui luento-opetuksesta, käytännön harjoituksesta ja kotitehtävistä. Sain opiskelijoilta ja heidän opettajaltaan hyvää palautetta koulutuksesta.

Valokuvasin opiskelumateriaalia varten Taidepäiväkoti Konstin lapsia ja Oulun kristillisen koulun iltapäiväkerholaisia. Sain esimerkki- ja kuvituskuvien lisäksi kokemuksen kuvauslupien hankkimisesta ja valokuvaustilanteen vuorovaikutuksesta.

Opinnäytetyöni lukeutuu kehittämispainotteisten opinnäytetöiden joukkoon, ja parhaiten sitä kuvaa mielestäni termi toiminnallinen opinnäytetyö. Suunnittelin koulutuksen sisällöt ja laadin koulutusmateriaalin alusta loppuun itse.

Digitaalisen valokuvauksen murroksen myötä valokuvaus on tullut jokaisen ulottuville, ja myös kasvatustyön toimintaympäristöissä valokuvaus on nykyään tavallista. Välineeseen perehtymisen kautta voidaan valokuvien avulla välittää halutun kaltainen viesti tehokkaammin. Kasvatustyössä on tärkeää asiakasta kunnioittava ja kuunteleva työote, ja näitä asioita on mahdollista välittää lapselle tai nuorelle myös valokuvauksen avulla.

Asiasanat: koulutus, varhaiskasvatus, valokuvaus, voimaautuminen

ABSTRACT

Kokko, Antti. Photography in Education. A class for Vocational Adult Education Centre of Raahe. 76 p., 4 appendices. Language: Finnish. Järvenpää, Spring 2013.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Social Services and Education. Degree: Bachelor of Social Services

The aim of the study was to discover different ways to use photography in educational work. The theoretical framework of the study was based on phototherapy, therapeutical photography, empowering photography and Reggio Emilia Approach in which photography is used as a media of documentation among others. The study resulted in four main benefits of photography which are communication, reflection, identity work and photography usage as media for art education and learning.

A two-day course “Photography in Education” was held for educational work students in Vocational Adult Education Centre of Raahe in season 2012–2013. The course consisted of learning photography and applying it in educational work in theory and practice. An enquiry was made for the students to find out their interests and starting level before the course took part. Total of 16 students took part in the course. Feedback about the course was mainly very satisfied.

The revolution of digital photography has brought photography available for everyone and nowadays it is common in educational work also. Improving worker’s knowledge and ability in photography also improves the positive effects on photography in educational work. Photography is a functional way to express respective attitude towards children and youth.

Key words: course, early childhood education, empowerment, photography

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	VARHAISKASVATUS	8
2.1	Päivähoito	8
2.2	Esiopetus.....	9
2.3	Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta.....	10
2.4	Taidekasvatus	11
3	VALOKUVAUS KASVATUSTYÖN VÄLINEENÄ	12
3.1	Valokuvausharrastus opinnäytetyön lähtökohtana	12
3.2	Valokuvauksen historia	13
3.3	Valokuvaus sosiaali- ja terveysalan käytössä.....	14
3.3.1	Valokuvaterapia	14
3.3.2	Voimauttava valokuva	16
3.3.3	Valokuvaus Reggio Emiliassa	19
3.3.4	Aiempiä valokuvaa ja valokuvausta soveltavia opinnäytetöitä.....	20
4	KOULUTUKSEN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS.....	21
4.1	Metodologisena viitekehyksenä toimintatutkimus	21
4.2	Yhteistyökumppanina Raahen Aiku.....	22
4.2.1	KaiPeLa-koulutusohjelma	23
4.2.2	Koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjauksen ammattitutkinto.....	23
4.2.3	Lasten ja nuorten erityisohjaajan ammattitutkinto.....	24
4.3	Koulutus.....	24
4.3.1	Miksi valokuvausta?	27
4.3.2	Kamera tutuksi.....	28
4.3.3	Eettistä pohdintaa.....	29
4.3.4	Kotitehtävät.....	30
4.3.5	Sommittelu.....	31
4.3.6	Vinkkejä kuvaamiseen.....	33
4.3.7	Ideoita työhön	34
4.4	Palautetta koulutuksesta	35
5	POHDINTA	38

LÄHTEET.....	41
LIITE 1: Kuvauslupakysely Taidepäiväkoti Konstin lasten vanhemmille.....	45
LIITE 2: Kuvauslupakysely Oulun kristillisen koulun iltapäiväkerholaisten vanhemmille	46
LIITE 3: Kirje Taidepäiväkoti Konstin lasten vanhemmille keväällä 2013.....	47
LIITE 4: Koulutusmateriaali.....	48

1 JOHDANTO

Elämän hetkiä ikuistetaan ensimmäisestä raskaudenaikaisesta ultraääniku-
vasta viimeisiin hengenvetoihin. Digikamera kulkee yhä useammalla kel-
lon ja kännykän tavoin aina mukana. Elämme kuvien runsaudessa ja kuva-
tulvan hälyssä. Samalla voimme edelleen saada syvällisiä elämyksiä valo-
kuvista ja löytää omat merkitykselliset kuvamme, joita vaalimme kalleim-
pina aarteinamme. (Halkola, Mannermaa, Koffert & Koulu 2009, 9.)

Valokuvauksen historia ulottuu noin 170 vuoden päähän. Suomessa mahdollisuus valo-
kuvaamiseen on ollut tavallisen kansan ulottuvilla noin sadan vuoden ajan. Sotien jäl-
keen kuvat muuttuivat vähitellen värillisiksi ja vakavat poseeraukset rennommiksi tilan-
nekuviksi. Seuraava suuri muutos tapahtui vuosituhaten vaihteessa, kun digitaalinen
valokuvaus syrjäytti filmikuvauksen. Digikameran muistikortille valokuvia mahtuu lä-
hes rajattomasti, ja kuvat on helppo toimittaa kaikkien nähtävillä nopeiden tietoliiken-
neyhteyksien avulla. Tekniikan kehittyminen ei ole välttämättä tehnyt valokuvista pa-
rempia kuin ennen, mutta toisaalta valokuvien jatkuva tulva ei ole saanut ihmisiä kylläs-
tymään valokuviin. Onnistunut valokuva puhuttelee edelleen tavalla, johon sanat eivät
pysty.

Valokuvaa on hyödynnetty hoidollisissa menetelmissä valokuvan historian alkuvuosilta
saakka. Nykyään tavalliset sosiaali- ja kasvatusalan työntekijät käyttävät kameraa työs-
sään laajasti, ja asiaan vihkiytyneille on tarjolla monia kehittyneitä valokuvaa hyödyn-
täviä menetelmiä, joiden avulla tuetaan asiakkaan itsetuntoa ja prosessoidaan vaikeita-
kin asioita helpommin käsiteltävään muotoon.

Valmistuin vuonna 2009 sosionomiksi (AMK) ja kirkon nuorisotyönohjaajaksi Diako-
nia-ammattikorkeakoulusta. Vuotta myöhemmin kiinnostuin varhaiskasvatuksesta työ-
ympäristönä ja tein lastenhoitajan ja lastentarhanopettajan sijaisuuksia. Työskennelles-
säni Vantaalla Matarin päiväkodissa vuonna 2011 esimieheni kehotti minua hankki-
maan lastentarhanopettajan ammattipätevyyden, ja seuraavana syksynä aloitin opintoje-
ni täydentämisen Diakonia-ammattikorkeakoulussa.

Olin päiväkodissa työskennellessäni tottunut valokuvaamaan lasten arkea, ja opiskelu-
aikanaani innostustani valokuvauksen hyödyntämiseen työelämässä syvensi erityisesti

harjoittelujakso Taidepäiväkoti Konstissa Keravalla, jossa valokuvausta hyödynnettiin monipuolisesti muun muassa taidekasvatuksessa. Olin noihin aikoihin hankkinut digitaalisen järjestelmäkameran ja alkanut harrastaa valokuvausta.

Sopiva aihe opinnäytetyöksi tarjoutui minulle keväällä 2012, kun Raahen Aikun opettaja Anna-Liisa Aho tiedusteli minulta, voisinko opettaa kasvatustyön aikuisopiskelijoille voimauttavaa valokuvausta. Olin tutustunut Miina Savolaisen kehittämään voimauttavan valokuvan menetelmään. Totesin, että minulla ei ole pätevyyttä toimia voimauttavan valokuvan kouluttajana, mutta ehdotin, että voisin opettaa opiskelijoille valokuvausta ja sen hyödyntämistä kasvatustyössä, sillä arvelin tällaisenkin koulutuksen tarjoavan monia hyötyjä opiskelijoille.

Koulutusta valmistellessani perehdyin sosiaali- ja kasvatusalojen suuntauksiin, joissa hyödynnetään valokuvausta. Suurin mielenkiintoni kohdistui valokuvaterapiaan, voimauttavaan valokuvaukseen sekä Reggio Emilian pedagogiseen ajatteluun. Nämä sisälisivät koulutuksen tarpeisiin riittävästi kasvatusalan tarkoituksia palvelevaa aineistoa.

Raahen Aikulla pitämäni kaksipäiväinen Valokuvausta kasvatustyössä -koulutus toteutui 5.12.2012 ja 18.2.2013. Koulutus koostui luento-opetuksesta kuuden eri teeman alla, koulutuspäivän aikana toteutetusta käytännön harjoituksesta sekä kotitehtävistä. Molemmat koulutuspäivät alkoivat kello 9 ja päättyivät kello 15. Koulutus oli siis kohtuullisen laaja, ja mielestäni sopivan haastava työ toteutettavaksi.

2 VARHAISKASVATUS

Tässä luvussa kerron niistä varhaiskasvatuspalveluista ja sosionomi (AMK)-lastentarhanopettajan työympäristöistä, joiden hyötyjä silmällä pitäen olen perehtynyt valokuvan ja valokuvauksen soveltamiseen. Valokuvausta kasvatustyössä -koulutuksessa varsinaiset varhaiskasvatuksen teemat olivat läsnä implisiittisesti, sillä koulutus oli suunnattu myös varhaisnuorten ja nuorten parissa työskenteleville. Opiskelijoille tekemästäni ennakkokyselystä tosin kävi ilmi, että käytännössä valtaosan opiskelijoista pääasiallinen työympäristö oli varhaiskasvatuksen piirissä.

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tehtävänä on tukea lasten kasvua, kehitystä ja oppimista. Yhteiskunnan järjestämistä vastuulla oleva varhaiskasvatus koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Keskeisiä varhaiskasvatuspalveluita ovat päivähoido, esiopetus, koululaisten aamu- ja ilta-päivätoiminta sekä avoin varhaiskasvatus, johon sisältyvät esimerkiksi erilaiset kerhot ja harrasteryhmät. Varhaiskasvatuspalveluita tarjoavat kunnat, järjestöt, yksityiset palveluntuottajat ja seurakunnat. (VASU 2005, 11.)

Varhaiskasvatuksen osa-alueisiin olen sisällyttänyt lisäksi taidekasvatuksen, jonka sisältöihin valokuva ja valokuvaus olemuksellisesti liittyvät. Taidekasvatus poikkeaa muista mainituista varhaiskasvatuksen osa-alueista siinä, että se ei ole samalla tavoin itsenäinen toiminto, vaan tapahtuu sisäkkäin ja lomittain eri varhaiskasvatuspalvelujen puitteissa, kuin myös niiden ulkopuolella. Varhaiskasvatuksen sisällöllisistä orientaatioista valokuvaus linkittyy helpoimmin esteettiseen orientaatioon, mutta se on käyttökelpoinen ja mahdollisuuksia avaava väline myös muihin orientaatioihin painottuvassa työskentelyssä. (VASU 2005, 26.)

2.1 Päivähoito

Lasten päivähoidolla tarkoitetaan lapsen hoidon järjestämistä päiväkotihoidona, perhepäivähoidona, leikkitoimintana tai muuna päivähoitotoimintana. Suomessa on voimassa subjektiivinen päivähoito-oikeus eli oikeus saada vanhempien valinnan mukaan joko

kunnallinen päivähoitopaikka tai kotihoidon- tai yksityisen hoidon tuki. Päivähoito voi toimia myös lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Vuoden 2013 alusta lähtien päivähoiton yleinen suunnittelu, ohjaus ja valvonta kuuluvat opetus- ja kulttuuriministeriön vastuualueelle. Päivähoidossa jokaiselle lapselle laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma kasvatushenkilöstön ja vanhempien yhteistyönä. Myös itse lapsi voi osallistua laatimiseen. Varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista arvioidaan säännöllisesti sekä henkilöstön kesken että vanhempien kanssa. (Laki lasten päivähoidosta 1973; Lastensuojelun käsikirja 2011; VASU 2005, 32–33.)

2.2 Esiopetus

Esiopetuksen keskeinen tehtävä on edistää lasten suotuisia kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä (EOPS 2010, 6). Kuntien tulee järjestää esiopetusta kunnan alueella asuville oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna sekä oppivelvollisuuden alkamisvuonna niille lapsille, jotka ovat pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä tai aloittavat perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin (Perusopetuslaki 1998).

Esiopetus on läheisessä yhteydessä niin varhaiskasvatuksen kuin perusopetuksen tavoitteisiin ja sisältöihin, ja sitä voidaan järjestää niin päivähoidon kuin koulun yhteydessä sen omat erityispiirteet ja tavoitteet huomioiden. Tällaisena erityispiirteenä voidaan pitää esimerkiksi lapsen henkilökohtaisen oppimisprosessin painottamista verrattuna oppimistuloksia mittaavaan kouluympäristöön ja toisaalta hoitoon ja kasvatukseen painotettavaan päiväkotiympäristöön. Näilläkin painotuksilla on toki sijansa esiopetuksessa. (EOPS 2010, 7, 54; Perusopetuslaki 1998.)

Eheyttävä opetus on olennainen käsite esiopetuksen sisällölle. Sillä tarkoitetaan opetuksen määrittämistä kokonaisvaltaisesti lapsen elämänpiiristä ja kokemusmaailmasta käsin, tiedonalojen ja työtapojen vuorovaikutusta sekä oppimisprosessin korostamista ohi yksittäisten oppisisältöjen. Keskeisiä sisältöalueita esiopetuksessa ovat kieli ja vuorovaikutus, matematiikka, etiikka ja katsomus, ympäristö- ja luonnontieto, terveys, fyysinen ja motorinen kehitys sekä taide ja kulttuuri. (EOPS 2010, 12–17.)

2.3 Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta tarkoittaa perusopetuslain (1998) mukaisesti 1. ja 2. vuosiluokan koululaisille sekä erityisopetuksen piirissä oleville järjestettyä ohjattua toimintaa, jonka järjestämisestä kunta vastaa joko järjestämällä toimintaa itse tai yhteistyössä muiden kuntien kanssa tai ostamalla palvelut esimerkiksi seurakunnilta tai järjestöiltä. Kunnilla ei ole kuitenkaan velvollisuutta tarjota toimintaa. Valtiollisella tasolla aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteista ja sisällöistä päättää Opetushallitus. Toimintaa järjestäville kunnille maksetaan valtionosuutta toiminnan rahoittamiseksi (Uoti 2005, 10).

Aamu- ja iltapäivätoiminnan historia Suomessa ulottuu 1900-luvun alkupuolelle, jolloin koululaisia koottiin nuorisokerhoihin, joiden tavoitteena oli koululaisten sivistäminen ja sosiaalinen kasvatus. 1990-luvun laman myötä koulujen kerhotoimintaa ja sen rinnalla 1970-luvulta asti toiminutta päivähoidon ryhmätoimintaa supistettiin huomattavasti. Viimeksi mainittua vähensi entisestään huomattavasti vuonna 1996 voimaan tullut alle kouluikäisten subjektiivinen oikeus päivähoidon ryhmätoimintaan. Tilanteesta virisi kansalaiskeskustelu, jonka aktiivisiin osapuoliin kuului muun muassa tasavallan presidentin puoliso Eeva Ahtisaari. Keskustelun myötä koululaisten iltapäivätoimintaa alettiin taas organisoida muun muassa järjestöjen, seurakuntien ja vanhempaintoimikuntien voimin. Vuodesta 1997 alkaen kerhotoiminnan tilaa alettiin selvittää opetusministeriön työryhmissä, ja keväällä 2003 Matti Vanhasen hallitus nosti aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämisen merkittävään rooliin hallitusohjelmassaan. Nykyisessä muodossaan aamu- ja iltapäivätoimintaa on järjestetty syksystä 2004 lähtien. (Rajala 2005, 7–8.)

Vaikka aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestetään tavallisesti koulun tiloissa, lapset eivät ole toiminnassa oppilaan roolissa. Toiminta perustuu lasten vapaaehtoisuuteen ja sijoittuu lasten vapaa-aikaan, mutta koulupäivän tapahtumat otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon ja yhteistyö koulun kanssa nähdään vahvuutena erityisesti tukea tarvitsevien lasten kanssa. (Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet 2011, 6.)

Tavallisesti aamu- ja iltapäivätoimintaan sisältyy esimerkiksi liikuntaa ja ulkoilua, välipalan nauttimista sekä mahdollisuus lepoon ja koulutehtävien tekemiseen. Erityinen painopiste toimintaa suunniteltaessa tulee olla ikätasoisien sekä kasvua ja kehitystä tukevan leikin, luovan toiminnan ja myönteisten elämysten mahdollistamisessa. (Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet 2011, 12.)

2.4 Taidekasvatus

Taidekasvatuksessa on kyse yksilön kulttuurikompetenssin vahvistamisesta. Kulttuurikompetenssilla tarkoitetaan yksilön kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. (Seirala 2012, 4, 9.) Lasten kohdalla taidekasvatuksen tehtävänä on erityisesti turvata jokaiselle lapselle oikeus taiteellisiin elämyksiin (Karppinen, Puurula & Ruokonen 2001, 6). Taidekasvatuksessa ei kasvateta taiteilijoita vaan taiteesta nauttijoita ja kriittisiä taiteen käyttäjiä (Ruoko 2011). Tekemisen ja kokemisen ilo on keskeinen osa taiteiden harrastamista, mutta taideharrastuksen vaikutukset ulottuvat paljon syvemmälle. Taidekokemuksilla laajennetaan ja vahvistetaan aivojen tiedonsiirto- ja käsittelykapasiteettia. (Seirala 2012, 4.)

Taidekasvattajan ei tarvitse olla taiteilija, mutta hän tarvitsee perustietoa materiaaleista ja välineistä sekä uteliaisuutta esteettisiä ilmiöitä kohtaan. Tärkeä ominaisuus on kyky vuorovaikutukseen lapsen ja hänen työskentelynsä kanssa. Peruslähtökohta taidekasvatuksessa on kasvattajan taidekäsityksen avoimuus ja erilaisten ilmaisutapojen tasavertainen arvostus. (Rusanen & Torkki 2000, 50.)

Yksi taidekasvatuksen osa-alue on taiteen perusopetus, joka on koulun ulkopuolista erityisesti lapsille ja nuorille suunnattua taidekasvatusta. Taiteen perusopetusta antavat muun muassa musiikkioppilaitokset, kuvataidekoulut, tanssioppilaitokset ja käsityökoulut. Taiteen perusopetusta voidaan kuitenkin toteuttaa myös esimerkiksi koulun kerhotoiminnan puitteissa. Taiteen perusopetus jakautuu yleiseen oppimäärään ja laajaan oppimäärään. (Seirala 2012, 5; Opetus- ja kulttuuriministeriö i.a.)

3 VALOKUVAUS KASVATUSTYÖN VÄLINEENÄ

Tietoa valokuvauksen soveltamisesta kasvatusta- ja sosiaali- ja terveysalalla löytyy etupäässä valokuvaterapian piiristä. Mainintoja valokuvan käyttämisestä terapeuttisessa työskentelyssä löytyy jo 1850-luvulta, vain muutama vuosikymmen valokuvan keksimisen jälkeen, mutta suuremmassa mittakaavassa valokuvaterapeuttista työskentelyä on harjoitettu 1970-luvulta lähtien (Halkola 2009, 13–14). Arkisemmissä ammatillisissa yhteyksissä uskon valokuvan käytön yleistyneen jokseenkin käsi kädessä sen arkikäytön yleistymisen kanssa. Digitaalisen valokuvauksen yleistymisen ja sen kustannusten huomattavan laskun myötä mahdollisuus valokuvaukseen on tullut kaikkien ulottuville myös kasvatustyön ympäristöissä.

3.1 Valokuvausharrastus opinnäytetyön lähtökohtana

Olen harrastanut valokuvausta omatoimisesti vuodesta 2011 alkaen. Kiinnostuin valokuvauksesta ennen esikoispoikani syntymää, ja suurin motivaation lähde kuvaamisen opiskelussa oli halu saada ikuistettua uuden elämän ensihetket niiden ansaitsemalla tavalla. Kuvaan digitaalisella järjestelmäkameralla ja olen hankkinut osaamiseni enimmäkseen kirjastosta lainaamistani valokuvausoppaista sekä internetistä, jossa on runsaasti valokuvauksen opiskeluun tarkoitettua materiaalia. Lisäksi olen tarjoutunut ja pyydettyäessä suostunut valokuvaajaksi eri tilaisuuksiin ja olen dokumentoinut kameralani yhden hääjuhlan sekä sukujuhlat.

Syksyllä 2012 osallistuin Suomen Raamattuopistolla viikonlopun mittaiselle valokuvauskurssille, jonka kouluttajina toimivat Erkki Jokinen ja V-P Kangas. Erkki Jokinen on pastori ja luontokuvauksen harrastaja, joka toimii Suomen Raamattuopiston opiskelijapastorina. V-P Kangas on muusikko ja kansainvälisesti palkittu hääkuvaaja, joka toimii Suomen Raamattuopiston Musiikkilinjan vastaavana opettajana. Koulutuksesta hain inspiraatiota ja innostusta harrastukselleni sekä varmuutta asioille, joita olin itsenäisesti opiskellut. V-P Kankaan ohjaamat osuudet kurssilla keskittyivät henkilökuvaukseen ja muotokuvaukseen, joka on juuri se valokuvauksen osa-alue, johon olen itse suuntautunut. Kaikkein rakkainta minulle on lapsikuvaus, ja mieluisimpia kuvauskohteita minulle

ovat oma lapseni sekä lähisukulaisteni ja ystäväieni lapset. Olen myös työskennellessäni varhaiskasvattajana halunnut ikuistaa kameran kennolle päivähoidon arki- ja juhlahetkiä, ja olen kiinnostunut kehittymään valokuvauksen hyödyntämisessä työelämässä.

Voimauttavaan valokuvaan perehdyin kirjatiedon ohella osallistumalla syksyllä 2012 Lempeä katse II -valokuvanäyttelyn yleisöopastukseen. Lempeä katse II – Voimauttavia valokuvia on Aalto-yliopiston voimauttavan valokuvan erikoistumisopiskelijoiden päättyönäyttely, jonka on ohjannut menetelmän kehittäjä Miina Savolainen (Savolainen i.a.). Yleisöopastuksessa Savolainen ja näyttelyn tekijät kertoivat menetelmästä ja ohjaamistaan valokuvaprojekteissa. Projektit käsittelivät muun muassa omaishoitajuutta, autismia, parisuhdetta sekä yhteistoimintaneuvottelujen myötä muodostuneen uuden työyhteisön ryhmäytymistä.

3.2 Valokuvauksen historia

Valokuvakameran edeltäjänä pidetään *camera obscuraa* (lat. pimeä huone), joka on pimeä huone tai laatikko, johon valo pääsee neulanreiän kautta piirtäen sen vastakkaiselle seinälle ylösalaisen kuvan ulkomaailmasta. Valokuvauksen historian katsotaan alkaneen vuodesta 1839, jolloin Ranskan Tiede- ja taideakatemia kokouksessa julkaistiin Joseph Nicéphore Niépce ja Louis Daguerren kehittämä valokuvausmenetelmä dagerrotypia, jonka avulla camera obscuran tuottama kuva pystyttiin tallentamaan. Ensimmäisenä säilyneenä valokuvana pidetään Niépce vuonna 1826 ottamaa kuvaa, jonka hän valotti kahdeksassa tunnissa palalle asfalttia. Dagerrotypia erottui muista samoihin aikoihin kehitetyistä valokuvauskeksinnöistä kaupallisen potentiaalinsa ansiosta. Negatiiviin perustuvat valokuvamenetelmät, jotka mahdollistivat valokuvan monistamisen, yleistyivät 1850-luvulla. Kansainvälisessä kongressissa Pariisissa vuonna 1900 sovittiin valokuvauksen yhteisistä standardeista, joihin kuuluivat suljinajat, aukkoarvot ja filminherkkyysluokitukset. (Mölsä 2007, 21–23; Halkola 2009, 13.)

Vuosituhannen vaihteessa valokuvaus alkoi yleistyä tavallisen kansan parissa. Värivalokuvaus alkoi yleistyä 1940-luvulla. Seuraava valokuvauksen suuri mullistus on tapahtunut 2000-luvulle tultaessa, kun digitaalinen valokuvaus on tullut kaikkien ulottuville

ja filmikuvaus on käytännössä kadonnut muualta paitsi harrastaja- ja taidekuvaajien käytöstä. Digitaalisen valokuvauksen määrää rajoittaa ainoastaan tallennusvälineiden kuten muistikorttien kapasiteetti, ja kuvia voidaan toimittaa internetin välityksellä joka puolelle maailmaa hetkessä. Myös kuvankäsittely ja kuvamanipulaatio on tullut kaikkien ulottuville, ja kuvien jälkikäsittelyn katsotaankin olevan olennainen osa digitaalista valokuvausta.

3.3 Valokuvaus sosiaali- ja terveysalan käytössä

Tässä luvussa käsittelen kolmea sosiaali- ja terveysalan asiakastyössä käytettyä valokuvaa ja valokuvausta soveltavaa menetelmää. Menetelmät ovat samat, joita käsitelimme myös Raahen Aikulla pitämässäni koulutuksessa ja joiden valintaperusteista kerron luvussa 4.2.1. Menetelmät eivät ole keskenään aivan tasaveroisia, sillä esimerkiksi voimauttavan valokuvan menetelmän voidaan katsoa sisältyvän valokuvaterapian kokonaisuuteen (Halkola 2009, 19). Reggio Emilian pedagogisessa ajattelussa taas valokuvat ovat pienemmässä vaikkakin merkittävässä roolissa. Kuitenkin kaikki kolme tarjoavat uusia näkökulmia valokuvien ja kasvatustyön yhdistämisestä kiinnostuneille.

3.3.1 Valokuvaterapia

Valokuvan terapeutin käytön historia on lähes yhtä pitkä kuin itse valokuvan historia, sillä sitä on sovellettu tietävästi ensimmäisen kerran vuonna 1852. Tuolloin englantilainen psykiatri ja harrastajavalokuvaaja Hugh Diamond esitteli mielisairaiden kuvista koostamansa valokuvasarjan lontoolaisyleisölle. Vuonna 1856 hän esitteli aihetta Lontoon kuninkaallisessa lääketieteellisessä yhdistyksessä. Diamond käytti valokuvia niin diagnosointiin kuin hoidolliseen tarkoitukseen tuodakseen näkyviin potilaassa tapahtuvia muutoksia. (Krauss & Fryrear 1983, 3, 225.) Valokuvan varhaiset sovellutukset psykiatrian alalla on tosin nähty epäeettisinä, sillä niiden tavoitteena on ollut mielisairaksi luokiteltujen ihmisten sairautentunnon herättäminen näyttämällä heille heistä otettuja valokuvia (Savolainen 2009, 212).

Vuosisadan lopulta tunnetaan muutamia muitakin mainintoja valokuvan käytöstä psykiatrisessa työssä, mutta 1900-luvulla asia nousi esille uudelleen vasta 1970-luvun lopulla. Tuolloin noin kaksisataa asiasta kiinnostunutta psykiatria ja taideterapeuttia alkoivat verkostoitua ja kehittää valokuvan käyttöä terapeuttisessa työskentelyssä. Vuonna 1977 perustettiin tiedotuslehti *Photo Therapy Quarterly Newsletter*, vuonna 1979 järjestettiin ensimmäinen valokuvaterapian kansainvälinen symposium, ja vuonna 1983 ilmestyi edelleen alan perusteoksena tunnettu psykologien David A. Kraussin ja Jerry L. Fryearin toimittama kirja *Phototherapy in Mental Health*. Suomessa valokuvaterapiaa on tehnyt tunnetuksi erityisesti psykologi Lauri Mannermaa 1990-luvulta alkaen. (Halkola 2009, 14.)

Terapeuttista työtä käsitellessä käsitteiden selkeä määrittely on tärkeää, sillä se on viranomaisten tarkasti sääntelemä ala. Suomessa psykoterapeutin ammattinimikkeen käyttöä valvoo Terveystieteiden tutkimuskeskus, joka myös ylläpitää rekisteriä päteivistä psykoterapeuteista. Kanadalainen Judy Weiser on määritelmässään erottanut valokuvaterapeuttisen työn kahteen osaan, jotka ovat Phototherapy (valokuvaterapia ammatillisessa terapiatyössä) ja Therapeutic Photography (terapeuttinen valokuvaus), joka ei kuulu virallisen terapiatoiminnan piiriin, vaan jonka painopiste on itsetutkiskelussa ja omaehtoisessa taiteellisessa ilmaisussa. Suomessa valokuvaterapialla ei ole itsenäisen psykoterapiamuodon asemaa eikä valokuvaterapeutin ammattinimikettä käytetä. Valokuvaterapeuttisia menetelmiä voidaan kuitenkin soveltaa terapeuttisessa asiakastyössä asiakkaan tarpeiden ja terapiaprosessin tavoitteiden mukaisesti. (Halkola 2009, 14–15.)

Valokuvaterapian menetelmiä voidaan jäsentää useilla tavoilla. Yksi mahdollisuus on jakaa menetelmät kolmeen ryhmään: omaelämäkerrallisten kuvien katselu, symbolisten ja assosiativisten kuvien katselu sekä uusien valokuvien ottaminen, joko itse tai niin, että toinen ottaa kuvan. Weiser taas on jakanut valokuvaterapian viiteen luokkaan valokuvan syntyprosessin, tekijän roolin ja valokuvan luonteen perusteella. Nämä luokat ovat (1) asiakkaan ottamat tai luomat kuvat, myös hänen keräämänsä kuvat, (2) asiakkaasta otetut kuvat, sekä poseeratut että spontaanit tilannekuvat, (3) omakuvat, asiakkaan itsensä tekemät kuvat, sekä itsestä otetut että symboliset kuvat, (4) perhekuvat ja

muut omaelämäkerralliset kokoelmat sekä (5) kuvaprojektiot, joissa kuvan merkitys nähdään ensisijaisesti katsojan omana prosessina ja luomuksena. (Halkola 2009, 18.)

3.3.2 Voimauttava valokuva

Voimauttava valokuva on taide- ja sosiaalikasvattaja Miina Savolaisen kehittämä menetelmä, jota on sovellettu 2000-luvun alusta lähtien useilla kasvatuksen, hoitotyön ja terapettisen työn aloilla sekä työyhteisön kehittämisessä (Savolainen 2009, 211). Voimauttavan valokuvan menetelmä on saanut alkunsa Savolaisen *Maailman ihanin tyttö* -valokuvaprojektista, jossa hän kuvasi helsinkiläisen Hyvösen lastenkodin asukkaita vuosina 1998–2006 (Halkola 2009, 19; Savolainen 2009, 210).

Voimauttavan valokuvan menetelmä perustuu voimautumisen käsitteeseen (engl. empowerment). Voimautuminen on yksilöstä itsestään lähtevä prosessi, jonka seurauksena yksilö saavuttaa sisäisen voimantunteen. Määritelmään sisältyy olennaisena ajatus, että toista ihmistä ei voi voimauttaa. (Savolainen 2008, 196–197.)

Juha Siitosen (1999, 61) mukaan voimautuminen, josta hän käyttää myös nimitystä sisäinen voimantunne, jakautuu seitsemään alakategoriaan, jotka ovat vapaus, vastuu, arvostus, luottamus, konteksti, ilmapiiri ja myönteisyys. Nämä ovat asioita, joita voimautunut ihminen tuntee ja joita hänestä voidaan havaita. Kontekstilla tarkoitetaan toimintaympäristöön ja yhteisöön liittyvien kokemusten ja näkemysten asemaa voimautumisprosessin ylläpitämisessä ja vahvistamisessa.

Voimauttavan valokuvan neljä menetelmää ovat albumikuvat, valokuvaustilanteen vuorovaikutus, omakuva sekä arkielämän teemojen kuvaaminen. Voimauttavaa valokuvaa soveltavat projektit painottuvat johonkin tai joihinkin näistä menetelmistä. (Savolainen 2009, 217.) Keskeisiä ajatuksia voimauttavassa valokuvassa ovat valokuvaukseen liittyvän tietoisien ja tiedostamattoman vallankäytön purkaminen sekä valokuvaan liitetyn totuuden myytin murtaminen. Valokuva ei ole koskaan objektiivisesti totta, mutta se voi

olla subjektiivisesti totta, mikäli sille halutaan antaa tällainen painoarvo. (Savolainen 2009, 211–212.)

Albumikuvatyöskentelyssä hyödynnetään kaikkea elämän varrelta kerääntynyttä kuvamateriaalia. Työskentelyssä tuotetaan halutusta teemasta tulkintoja, jotka auttavat ymmärtämään ja vahvistamaan itseä sekä omia ihmissuhteita. Tavoitteena on löytää elämäntarina, jonka määrittelyssä toteutuu ihmisen itsemääräämisoikeus sen sijaan, että ihminen määrittäisi toisten ihmisten kertomien tarinoiden ja heidän odotustensa mukaisesti. (Savolainen 2009, 218.)

Kun voimauttavan valokuvan menetelmää sovellettaessa otetaan uusia valokuvia, on valokuvaustilanteen vuorovaikutuksella vähintään yhtä suuri merkitys kuin otetuilla valokuvilla. Kuvaushetki on herkkä ja vallankäytölle altis vuorovaikutustilanne, mutta siinä on erityinen mahdollisuus rakentaa tunnetasolla läsnä olevaa, dialogista vuorovaikutusta. Voimauttavassa kuvaustilanteessa kuvaustilanteen valta-asema käännetään päinvastaiseksi totutusta, ja valokuvaaja luovuttaa kuvauskohteelle vallan määrittellä, millaisena hän haluaa tulla nähtyksi. Menetelmän ihmissuhteiden vuorovaikutusta parantava vaikutus perustuu hyvän näkemisen ja dialogisuuden teemaan. Keskeinen ajatus on, että kuvaustilanne auttaa kuvaajaa näkemään kuvaamansa ihmisen hyvänä ja erityisenä sekä päästämään irti häneen liittämistään negatiivisista tunteista. (Savolainen 2009, 218–219.)

Omakuvatyöskentelyssä tutkitaan itsen erilaisia puolia, rooleja ja tunteita sekä opetellaan katsomaan itseä hyväksyvämmiin. Kulttuurissamme vallitseva kapea kauneuskäsitys tekee monille vaikeaksi katsoa itseään hyväksyvästi. Toisaalta omakuvasta pitäminen tulkitaan helposti narsistiseksi. Menetelmässä omakuvan hyväksyminen on metafora itsen hyväksymiselle. Yksittäisestä kuvasta ja ihmisen katseesta voivat peilautua niin suru ja pettymykset kuin hyväksytyksi ja rakastetuksi tuleminenkin. Vähitellen edistyvässä prosessissa ihminen tottuu omakuvaansa ja alkaa nähdä siinä opittujen virheiden sijaan eheyttä ja arvokkuutta. (Savolainen 2009, 220.)

Neljäs voimauttavan valokuvan menetelmä, arjen teemojen kuvaaminen, tarkoittaa elämässä ajankohtaisten, voimavaroja kuluttavien asioiden työstämistä sekä voimaa ja iloa tuovien asioiden vahvistamista valokuvaamalla. Valokuvausprojektit voivat liittyä esimerkiksi ajankohtaisiin perhetilanteisiin ja perheenjäsenten välisiin suhteisiin sekä työyhteisössä perustehtävän pohtimiseen, työssä jaksamiseen tai työilmapiirin parantamiseen. (Savolainen 2009, 222.)

On tärkeää huomioida, että Voimauttava valokuvaus on Miina Savolaisen rekisteröimä tavaramerkki, eikä valokuvaaja tai sosiaali- tai kasvatustalon ammattilainen voi nimittää toimintaansa voimauttavaksi valokuvaukseksi ilman, että hänellä on muodollinen pätevyys menetelmän käyttämiseen. Olen ollut havaitsevinani tavaramerkin väärinkäytöksiä jopa ammattikorkeakouluopiskelijoiden opinnäytetöissä, joissa harjaantumaton kompaktikameralla kuvaamista nimitetään voimauttavaksi valokuvaukseksi. Toisissa opinnäytetöissä pätevyysvaatimukset on tosin huomioitu.

Kouluttaessani opiskelijoita olin tarkka tästä asiasta, ja tein opiskelijoille selväksi, että en sovelta voimauttavaa valokuvausta sen enempää kuin valokuvaterapiaakaan, vaikka tutustuimme koulutuksessa näihin menetelmiin ja niiden sisältöihin. Erityisen tärkeää tämä oli mielestäni siksi, että minulta tiedusteltiin alun perin koulutusta nimenomaan voimauttavasta valokuvauksesta, joka on vaikkapa saamansa mediahuomion vuoksi nimenä hyvin tunnettu, mutta josta ei kuitenkaan välttämättä tiedetä kovin paljon. Pidän ylipäätään tärkeänä sitä, että asiakastyössä eri menetelmiä sovelletaan vain, kun niiden soveltamiseen vaadittavat pätevyysvaatimukset täyttyvät eikä mielelläni sovelta menetelmiä, joita en hallitse riittäväällä tavalla. Tämä ei tietenkään tarkoita, ettei tavallisellakin valokuvauksella voisi olla voimauttavaa vaikutusta.

Voimauttavan valokuvan ammatillinen menetelmäkoulutus, joka on laajuudeltaan kahdeksan opintopistettä, antaa valmiudet ja pätevyyden soveltaa menetelmää asiakastyössä oman työyhteisön sisällä osana omaa perustehtävää. Neljäkymmenen opintopisteen laajuinen erikoistumiskoulutus antaa valmiudet ohjata voimauttavan valokuvan koulutuksia ja toimia menetelmäohjaajana. (Savolainen i.a.)

3.3.3 Valokuvaus Reggio Emiliassa

Reggio Emilia on Italiasta lähtöisin oleva pedagogisen ajattelun ja toiminnan suuntaus, jota on sovellettu erityisesti varhaiskasvatuksessa. Toisen maailmansodan jälkeen Reggio Emilian kaupungissa Pohjois-Italiassa vanhemmat kokoontuivat pohtimaan paremman tulevaisuuden rakentamista lapsilleen. Alkoi pedagoginen kokeilu, joka jatkuu edelleen. Reggio Emilian ajattelussa pääpaino on lapsen kunnioittamisessa ja kuuntelemisessa. Arvokasta ja huomionarvoista on lapsen uteliaisuus sekä ajattelu- ja ilmaisutavat. Reggio Emilian pedagogisen ajattelun uranuurtaja on professori Loris Malaguzzi (1920–1994), joka nuorena opettajana aloitti työskentelyn uutta pedagogista ajattelua edustaneissa päiväkodeissa ja toimi vuodesta 1963 lähtien Reggio Emilian kunnallisen päivähoiton johtajana. (Wallin 1996, 12–15; Heinimaa 2000, 227–278.)

Reggio Emilialla ei ole määriteltyä pedagogista metodia, joten sitä ei useinkaan kutsuta varsinaisesti Reggio Emilia -pedagogiikaksi. Ennemmin sen kasvatustajatteluissa korostuu jatkuva muutos. Puhutaan myös sadan kielen pedagogiikasta Loris Malaguzzin *Lapsen sata kieltä* -runon mukaan. Kielillä tarkoitetaan lasten kaikkia mahdollisia kommunikaation muotoja, tieteenaloja, taiteenlajeja ja oppiaineita, jotka ylittävät perinteiset aikuisten asettamat rajat ja ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. Leimallista Reggio Emilialle ovatkin muun muassa lasten kiinnostuksen kohteista osittain spontaanisti alkunsa saavat projektit, joissa jotakin ilmiötä tai kysymystä käsitellään pidemmällä ajanjaksolla monista näkökulmista käsin monia välineitä käyttäen. (Wallin 1996, 40; Heinimaa 2011, 278–279.)

Yksi kasvattajan tärkeimmistä tehtävistä reggiolaisessa kasvatuksessa on pedagoginen dokumentointi, jolla tarkoitetaan lasten keskustelujen, leikkien ja muun toiminnan havainnointia, äänittämistä, valokuvaamista, videointia ja muistiin kirjoittamista. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on tehdä lasten oppimisprosessit näkyväksi. Dokumentteja tutkitaan myös lasten kanssa, mikä antaa lapsille mahdollisuuden reflektoida omaa oppimistaan. Myös vanhemmat pääsevät dokumentoinnin avulla osallisiksi lasten maailmasta. Yhteisöllisyys ja vanhempien aktiivisuus korostuu reggiolaisessa ajattelussa. Lasten työskentelystä voidaan esimerkiksi tehdä näyttelynomaisia valokuvadokumentte-

ja. Valokuvat kehystetään vaikkapa värillisellä paperilla. Lapsen ajatuksille, sanomisille ja tekemisille annetaan näin konkreettista arvostusta. (Heinimaa 2011, 279–280.)

3.3.4 Aiempia valokuvaa ja valokuvausta soveltavia opinnäytetöitä

Valokuvausharrastuksen suuri suosio näkyy muun ohella siinä, että valokuvaa ja valokuvausta soveltavia sosiaalialan opinnäytetöitä ilmestyy jatkuvasti. Viimeisimmissä ilmestyneissä opinnäytetöissä on muun muassa laadittu valokuvausopas lastensuojelun omahoitajatyöhön (Heimonen 2012), käytetty valokuvausmenetelmää autismin kirjon henkilöiden arjen tukemisessa (Tölli 2012) sekä tuotu lasten ääntä kuuluville varhaiskasvatuksessa yhdistämällä valokuvausta ja sadutusmenetelmää (Vaara 2011). Lisäksi useissa opinnäytetöissä valokuvausta käytetään joko havainnoinnin välineenä tai yhtenä toimintavälineenä muiden joukossa. Voimauttavan valokuvan sisällölliset teemat näkyvät opinnäytetöissä laajasti.

4 KOULUTUKSEN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS

Keväällä 2012 Raahen Aikun opettaja Anna-Liisa Aho tiedusteli, voisinko opettaa heidän opiskelijoilleen voimauttavaa valokuvausta esimerkiksi yhden illan tai lauantai päivän mittaisena koulutuksena. Perehdyin aiheeseen ja totesin, että voimauttava valokuvaus on Miina Savolaisen rekisteröimä tavaramerkki, jonka käyttöön minulla ei ole oikeutta eikä edellytyksiä. Minulla ei ollut tällä aikataululla mahdollisuuksia eikä resursseja pätevyitä voimauttavan valokuvauksen kouluttajaksi; koulutus on pitkäkestoinen ja kallis. Olin kuitenkin miettinyt, miten voisin yhdistää valokuvausharrastukseni ja opinnäytetyön tekemisen ja ehdotin heille, että voisin opettaa opiskelijoille valokuvausta ja sen hyödyntämistä kasvatustyön ammateissa.

Syyskuussa 2012 sovin Raahen Aikulla opettajana toimivan Tarja Leppikankaan kanssa kasvatustieteiden tutkintojen opiskelijoille järjestettävästä kaksipäiväisestä koulutuksesta, joka käsittelee valokuvauksen hyödyntämistä kasvatustyön ammateissa. Koulutuksen kesto oli siis oletamaani pidempi, mutta tartuin innolla tähän mahdollisuuteen ja aloin valmistella koulutusta ja koota koulutusmateriaalia.

4.1 Metodologisena viitekehyksenä toimintatutkimus

Toimintatutkimus on yleisnimitys sellaisille tutkimuksellisille lähestymistavoille, joissa tutkimuskohteeseen pyritään tavalla tai toisella vaikuttamaan eli tekemään tutkimuksellisin keinoin käytäntöön kohdistuva interventio (Eskola & Suoranta 1998, 128). Toimintatutkimus saa alkunsa tietystä käytännön tilanteesta, jossa työskentelevät ihmiset kokevat ongelmia, jotka heidän on pakko ratkaista (Syrjälä & Numminen 1988, 50). Vaikuttamishakuisuus ja tilannesidonnaisuus aiheuttavat sen, että perinteisen sosiaalitieteellisen tutkimuksen validiteetin ja reliabiliteetin vaatimus ei aina sovi kovin hyvin toimintatutkimukseen. Validiteetin käsite perustuu korrespondenssiteoriaan, jonka mukaan väite on totta, jos se vastaa tosiasioiden tilaa. Validiteetin käsite on jaettavissa ulkoiseen ja sisäiseen validiteettiin. Ulkoisella validiteetilla tarkoitetaan tutkimuksen yleistettävyyttä ja sisäisellä tutkimuksen omaa luotettavuutta, eli sitä, vastaako tutkimusmenetelmä tutkimusongelman tarpeisiin. Reliabiliteetilla tarkoitetaan tutkimuksen toistetta-

vuutta, minkä toteutuminen edellyttää tulokseen vaikuttavien satunnaistekijöiden minimoimintia. Toimintatutkimuksessa tutkijan ulkopuolisuuden ja objektiivisuuden sijaan juuri pyritään vaikuttamaan tulokseen positiivisella tavalla (Huttunen, Kakkori & Heikkinen 1999, 113–115; Eskola & Suoranta 1998, 128; Metsämuuronen 2006, 55.)

Opinnäytetyössäni on selkeät liittymäkohdat toimintatutkimuksen viitekehukseen. Sen lähtökohdana voi pitää havaitsemaani ongelmaa, valokuvauksen harjaantumaton käyttö ja hyödyntämättömät mahdollisuudet kasvatustyössä, johon pyrin työssäni vaikuttamaan muutosinterventiona käyttämäni koulutuksen keinoin. Tutkimuksen sisäistä validiteettia pidän hyvänä: koulutus vastasi tarpeeseensa, oli tarkoituksenmukainen ja herätti opiskelijoiden innostuksen. Työni tulokset todentuvat paitsi omista johtopäätöksissäni, myös opiskelijoiden osallisuudessa: heidän reflektioissaan ja toiminnassaan koulutusprosessin aikana ja sen jälkeen, sekä tietysti niissä lapsissa ja nuorissa, jotka saavat valokuvamenetelmien parissa myönteisiä kokemuksia.

4.2 Yhteistyökumppanina Raahen Aiku

Työelämäyhteytenä opinnäytetyössäni toimi Raahen Aiku, jonka kanssa sain sovittua koulutuksen järjestämisestä KaiPeLa-koulutusohjelman opiskelijoille. Koulutusohjelman nimilyhenne muodostuu kasvatusalan tutkinnoista, joita sen puitteissa on mahdollisuus suorittaa.

Raahen Aiku eli ammatillinen aikuiskoulutuskeskus tarjoaa ammatillista aikuiskoulutusta sekä sitä tukevaa muuta koulutusta ja asiantuntijapalveluita. Raahen Aikun asiakkaita ovat yksityishenkilöt, yritykset ja julkinen sektori. (Raahen Aiku i.a.)

Raahen Aikun koulutustarjonta sisältää ammatilliseen perustutkintoon, ammattitutkintoon ja erikoisammattitutkintoon tähtävää koulutusta sekä lyhytkoulutusta eri aloilla. Koulutustarjonnassa edustettuina ovat muun muassa humanistinen ja kasvatusala, kulttuuriala, luonnontieteiden ala, luonnonvara- ja ympäristöala, matkailu-, ravitsemus- ja talousala, sosiaali- ja terveysala, tekniikan ja liikenteen ala sekä yhteiskuntatieteiden,

liiketalouden ja hallinnon ala. Tarjolla on myös maahanmuuttajille suunnattua koulutusta. (Raahen Aiku i.a.)

4.2.1 KaiPeLa-koulutusohjelma

Raahen Aikulla järjestettävä KaiPeLa-koulutusohjelma on yhteiskoulutus, jossa on mahdollista opiskella perhepäivähoitajan, lasten ja nuorten erityisohjaajan tai koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjauksen ammattitutkinto. Koulutus sisältää lähiopetusta 60 päivää, etäopiskelua 30 päivää sekä työssäoppimista tutkintotilaisuuksiin 110 päivää. Opiskelijoilta edellytetään soveltuvuutta alalle sekä työkokemusta alalta. (Raahen Aiku i.a.)

Vuosikurssilla, jolle pidin koulutuspäivät, oli 18 opiskelijaa, joista yksitoista opiskeli lasten ja nuorten erityisohjaajaksi ja seitsemän koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajaksi. Perhepäivähoitajaksi opiskelevia joukossa ei siis ollut. Tämän vuoksi en myöskään tässä raportissa syvenny perhepäivähoitajan ammattitutkintoon. Minulle merkittävä tieto oli se, kuinka suuri osa heistä opiskeli alle 9-vuotiaiden parissa tehtävään työhön, koska omaan tutkintooni sisältyy lastentarhanopettajan virkakelpoisuus. Halusin siis pitää koulutuksen painopisteen oman ammatillisen kehitykseni vuoksi varhaiskasvatuksessa, mutta pyrin rakentamaan koulutuksen siten, että sisällöt olisivat relevantteja myös isompien lasten ja nuorten parissa tehtävään työhön suuntautuille opiskelijoille. Opiskelijoille laatimani ennakkokysely joka tapauksessa osoitti, että valtaosa opiskelijoista oli suuntautumassa alle 9-vuotiaiden parissa tehtävään työhön.

4.2.2 Koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjauksen ammattitutkinto

Koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjauksen ammattitutkinto muodostuu neljästä pakollisesta tutkinnon osasta, jotka ovat (1) ammatissa toimiminen, (2) kasvun ja kehityksen tukeminen ja ohjaaminen, (3) oppimisen ja toiminnan tukeminen ja ohjaaminen sekä (4) erityistä tukea tarvitsevien ohjaaminen. Lisäksi tutkintoon on mahdollista sisällyttää valinnaisena osana yrittäjäyys. Ammattitutkinnon suorittaja toimii erilai-

sisä kasvatus-, opetus- ja sosiaalialan ympäristöissä tukien, ohjaten ja avustaen lapsia ja nuoria. Pääasiallisia toimintaympäristöjä ovat koulut ja oppilaitokset ja niiden yhteyteen sijoittuvat aamu- ja iltapäivätoiminta sekä muu vapaa-ajan toiminta. (Koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjauksen ammattitutkinto 2010, 10–11.)

4.2.3 Lasten ja nuorten erityisohjaajan ammattitutkinto

Lasten ja nuorten erityisohjaajan ammattitutkinnon suorittaminen edellyttää kolmen pakollisen ja vähintään kahden valinnaisen tutkinnon osan suorittamista. Pakolliset osat ovat (1) ammatillinen toiminta lasten ja nuorten erityisohjauksessa, (2) yksilön ja yhteisön osallisuuden vahvistaminen sekä (3) kulttuurien moninaisuus ohjaustyössä. Valinnaisissa osissa opiskelijan tulee syventyä ainakin erityistä tukea tarvitsevien joko lasten tai nuorten sekä heidän perheidensä ohjaukseen ja tukemiseen. Tutkintoon voi sisällyttää yhden tutkinnon osan myös toisesta tutkinnosta. (Lasten ja nuorten erityisohjaajan ammattitutkinto 2012, 14.)

Ammattitutkinnon suorittaja toimii lapsi- ja nuorisotyön kasvatus-, ohjaus- ja organisointitehtävissä. Mahdollisia toimintaympäristöjä ovat muun muassa päivähoito, lapsi- ja perhetyö, nuorisotyö, koulu, aamu- ja iltapäivätoiminta, laitokset ja sairaalat, kultturi- ja vapaa-ajantoiminta, erityisryhmien työpajat ja toimintakeskukset, kansalais- ja järjestötoiminta sekä alan yritykset. (Lasten ja nuorten erityisohjaajan ammattitutkinto 2012, 39.)

4.3 Koulutus

Koulutusta suunnitellessani pidin tärkeänä, että osaisin mahdollisimman hyvin ottaa huomioon opiskelijoiden lähtötason valokuvaajina. En missään tapauksessa olisi halunnut latistaa kenenkään innostusta opettamalla liian vaikeita asioita. Tarvittaessa olin valmistautunut vaikka kädestä pitäen opastamaan opiskelijoita kameran käytössä, ja itse asiassa näin koulutuksessa tapahtuikin. Pidin tätä koulutuksessa erittäin hyvänä asiana, koska otaksuin näin varmistuneeni siitä, ettei kukaan opiskelijoista pudonnut opiskelutahdistaan ainakaan kovin pahasti. Päätin jo alussa rajata koulutuksen oppimäärästä pois

kuvauskaluston valintaan ja hankintaan liittyvät kysymykset sekä kuvankäsittelyn, vaikka näistä jälkimmäistä päätin kuitenkin käsitellä toisena koulutuspäivänä lyhyesti.

Tarkoitukseni oli antaa opiskelijoille valmiudet soveltaa valokuvausta työssään ja kehittyä kuvaajana välineiden laadusta riippumatta, sillä työelämässä heillä on harvoin mahdollisuus valita kuvausvälineitä itse. Pyysinkin heitä mahdollisuuksien mukaan tulemaan koulutuspäiviin sen kameran kanssa, joka on heidän käytettävissään työssä. Ennakkokyselyssä pyrin myös selvittämään, millaisilla kameroilla he pääosin kuvaavat, vaikka oletin suurimman osan kuvaavan digitaalisella kompaktikameralla eli niin sanotulla digipokkarilla. Kyselyn vastaukset osoittivat, että oletukseni osoittautui melko hyvin paikkansapitäväksi, ja koulutuksessa päädyimmekin yhdessä nimittämään kyseistä kameratyyppiä ”tavalliseksi kameraksi”.

Aloitin koulutuksen suunnittelun miettimällä, millaisten teemojen käsittely koulutuksessa olisi hyödyllistä ja tärkeää. Kasvatustyöhön selkeästi linkittyvät teemat muotoutuivat lopulta helposti: valokuvauksen hyötyjä kasvatustyössä tarkasteleva opetuskokonaisuus (Miksi valokuvausta?), eettisiin näkökohtiin keskittyvä opetuskokonaisuus (Eettistä pohdintaa) sekä opetuskokonaisuus, jossa keskitytään konkreettisiin tapoihin hyödyntää valokuvausta kasvatustyön arjessa (Ideoita työhön). Valokuvaustaitoihin keskittyviksi teemoiksi valitsin kameran toimintoihin ja tekniikkaan keskittyvän opetuskokonaisuuden (Kamera tutuksi), sommittelusääntöjen opiskeluun keskittyvän opetuskokonaisuuden (Sommittelu) sekä käytännöllisiä kuvausvinkkejä käsittelevä opetuskokonaisuuden (Vinkkejä kuvaamiseen). Seuraavaksi aloin koota materiaalia näiden otsikoiden alle.

Alun perin hahmottelin, että ensimmäinen koulutuspäivä painottuisi valokuvauksen teoriaan ja tekniikkaan, ja jälkimmäisessä koulutuspäivässä opittaisiin soveltamaan näitä taitoja kasvatustyön ammateissa. Opinnäytetyöseminaarissa kuitenkin suositeltiin esimerkiksi, että valokuvien käyttöön liittyvä eettinen pohdinta käynnistettäisiin jo ensimmäisessä koulutuspäivässä, joten päädyin kuljettamaan erilaisia elementtejä rinnakkain läpi koulutuksen. Huomasin, että esimerkiksi eettisten asioiden käsittely ensimmäisessä koulutuspäivässä oli suorastaan välttämätöntä.

Halusin saada koulutusmateriaalin elävöittäjäksi ja esimerkkikuviksi autenttista kasvatustyötä kuvaavaa kuvamateriaalia, joten syksyllä 2012 otin yhteyttä vanhaan työharjoittelupaikkaani Taidepäiväkoti Konstiin Keravalla, ja ehdotin, että tulisin yhdeksi päiväksi kuvaamaan tuttua lapsiryhmää. Halusin myös saada omakohtaisen kokemuksen kuvauslupien hankinnasta. Päiväkodin omaan käyttöön kuvausluvut olivat olemassa, mutta pidin tärkeänä lupien pyytämistä erikseen, koska tarkoitukseni oli käyttää kuvia koulutusmateriaalissa päiväkodin ulkopuolella. Konstin henkilökunta ja asiakkaat ottivat minut ilomielin vastaan. Vastapalvelukseksi lupasin toimittaa heille muistoksi ottamiani kuvia. (LIITE 1.)

Talvella vuoden 2013 puolella järjestin samankaltaisen kuvaustilanteen silloisessa työpaikassani Oulun kristillisellä koululla, jonka iltapäivätoiminnan ohjaajana toimin. Vuodenajasta johtuen halusin ehdottomasti kuvia lumisista olosuhteista, koska uskoin talvisen ulkokuvauksen kiinnostavan monia opiskelijoita. Lisäksi toista koulutuspäivää valmistellessani totesin tarvitsevani lisää esimerkkikuvia erilaisista sommitteluista. Pidinkin myös arvona sitä, että pääsin kuvaamaan kouluikäisiä lapsia päiväkotikäisten lasten ohella. Oli mukava saada kokemusta valokuvaustilanteen vuorovaikutuksesta, ja ainakin minulle kouluikäisten parissa valokuvaus on haastavampaa kuin pienten lasten kuvaaminen. Kouluikäisilläkin on tarve tulla nähdyksi. Sain opetusmateriaalista näiden kuvien turvin huomattavasti monipuolisemman, kun kuvissa esiintyi useampia ikäryhmiä. Myös tätä kuvaustilannetta varten pyysin vanhemmilta luvat kuvaamiseen lomakkeella (LIITE 2.)

Valokuvauksen tekniikkaa en käsittele tässä raportissa yksityiskohtaisesti. Tietoni ja taitoni valokuvauksesta ovat karttuneet vähitellen harrastamisen parissa. Tätä koulutusta valmistellessani ja etsiessäni täsmällisiä ilmaisia ja määritelmiä opetettaville asioille tukeuduin esimerkiksi Olli Rinteen *Järkkärikuvaajan käsikirjaan* (2012) sekä erityisesti sommittelun osalta Sakari Mäkelän ja Timo Suvannon teokseen *Henkilökuvaus digikameralla* (2004), mutta samat sisällöt hieman eri painotuksin olisi ollut löydettävissä lukemattomista muistakin valokuvausta käsittelevistä kirjoista. Valokuvausta käsittelevillä kirjoilla on kirjastoissa usein pitkät varausjonot, joten pyrin poimimaan kirjat, jotka kulloinkin sattuiivat olemaan vapaana.

Laadin opetusmateriaalin Microsoft PowerPoint -ohjelmalla, koska se mahdollistaa laajojen asiakokonaisuuksien esittämisen loogisessa järjestyksessä. Lisäksi diaesitysten sisältö on mahdollista antaa opiskelijoille monisteina, jolloin heiltä säästyy muistiinpanojen tekemiseen kuluva aika ja energia ja he pystyvät keskittymään opetuksen seuraamiseen ja siihen osallistumiseen. Myös erityisesti kameran tekniikkaa käsittelevät osuudet koulutuksesta sisälsivät paljon opiskelijoille uusia käsitteitä, joihin heidän on helppo palata kirjallisen koulutusmateriaalin avulla. Microsoft PowerPointin vahvuuksiin kuuluu myös mahdollisuus kuvittaa koulutusmateriaalia, mikä tuntui valokuvausta käsittelevässä koulutuksessa itsestään selvältä. Sisällytin koulutusmateriaaliin paljon esimerkkikuvia erilaisista sommitteluista ja kuvakulmista mutta myös väljemmin opettaviin asioihin liittyvää kuvamateriaalia kasvatustyön arjesta tavoitteena innostaa ja inspiroida opiskelijoita kokeilemaan kuvaustaitojaan työssä. Käytin koulutusmateriaalissa itse ottamieni valokuvien lisäksi muutamaa tekijänoikeuksista vapaata kuvituskuvaa, jotka hankin Stock.XCHNG-kuvapankista. Olen liittänyt koulutusmateriaalin kuvineen raportin kirjastokappaleeseen ja ilman kuvia verkkojulkaisuun (LIITE 4).

Seuraavissa alaluvuissa kerron opetuskokonaisuuksien sisällöistä, ja avaan niiden rakentamisvaiheessa käymiäni pohdiskeluja. Luvut ovat samassa järjestyksessä, jossa asioita koulutuksessakin käsiteltiin. Tästä syystä olen sijoittanut kotitehtävän ensimmäisen ja toisen päivän opetuskokonaisuuksien väliin.

4.3.1 Miksi valokuvausta?

Miksi valokuvausta? -otsikolla kulkeneen ensimmäisen opetuskokonaisuuden tarkoituksena oli herätellä opiskelijoiden motivaatiota opiskella valokuvausta, tutustua valokuvauksen sovellutuksiin kasvatustyössä sekä sosiaali- ja terveysalalla ja ikään kuin perustella, miksi valokuvaus on hyödyllinen väline niillä työaloilla, joiden ammattilaisiksi he opiskelevat.

Valitsin käsittelyyn kolme valokuvaa ja valokuvausta hyödyntävää menetelmää: valokuvaterapian, voimauttavan valokuvauksen sekä erityisesti varhaiskasvatuksessa sovelletun Reggio Emilian pedagogisen ajattelun. Ajatukseni oli, että näiden menetelmien

taustalla vaikuttavaan ajatteluun perehtymällä valokuvauksen hyödyt nousevat laajasti ymmärrettynä esille, eikä tässä vaiheessa mennä vielä yksityiskohtaisiin sovellutuksiin. Valokuvaterapia on kahta muuta käsittelemääni menetelmää teoreettisempi ja laajempi kokonaisuus ja sellaisenaan opiskelijaryhmälleni etäisempi. Pidän kuitenkin valokuvaterapiaa jonkinlaisena perustana, jonka pohjalle valokuvauksen soveltaminen sosiaali- ja kasvatustyössä rakentuu. Kaksi muuta valitsemaani menetelmää taas ovat kohtalaisen tunnettuja tai vähintään tulossa sellaisiksi ja periaatteessa jokaisen kasvatustieteen alan työntekijän ulottuvilla. Tutkiessani näitä menetelmiä valokuvauksen hyötyinä esille nousivat seuraavat neljä asiaa: valokuva tiedon välittäjänä, valokuva ja valokuvaus reflektoinnin välineenä, valokuva ja valokuvaus identiteettityön välineenä sekä taidekasvatuksen, oppimisen ja ohjatun toiminnan välineenä.

4.3.2 Kamera tutuksi

Kamera tutuksi -opetuskokonaisuuden tavoitteena oli saada opiskelijat perehtymään kameran toimintaperiaatteeseen eli ymmärtämään, miten kamera toimii sekä rohkaista opiskelijoita tutustumaan oman kameransa ominaisuuksiin ja asetuksiin. Kameran toimintojen tuntemus ja vähitellen aloitettava asetusten käsin valinta täysautomaatiikan sijaan antaa mahdollisuuden ottaa parempia ja toivotun kaltaisia valokuvia.

Valokuvaamisen teknisinä avainkäsitteinä kävimme läpi polttovälin, aukon, valotusajan, ISO-herkkyyden ja valkotasapainon, minkä jälkeen perehdyimme siihen, millä tavalla erilaisilla kameroilla voi vaikuttaa näihin suureisiin. Jokaisessa valokuvassa mainitsemillani määreillä on jokin arvo. Filmikuvauksen aikakaudella ISO-herkkyys eli ASA-herkkyys sekä valkotasapaino olivat filmin ominaisuuksia, kun taas digitaalisissa kameroissa nämä ovat kennon ominaisuuksia, ja ne voidaan halutessa määrittellä vaikka jokaiselle kuvalle erikseen. Järjestelmäkameralla kaikki nämä ominaisuudet ovat helposti hallittavissa, kun taas kompaktikameroissa, joilla kuvaaminen painottuu automaattiasetuksilla kuvaamiseen, asetusten manuaalisen säätämisen mahdollisuudet vaihtelevat, ja ne löytyvät eri kameroista hieman eri tavoin riippuen kameran käyttöliittymästä. Kompaktikameroissa polttovälin säätäminen zoom-painiketta käyttämällä on helposti käytettävissä, ja lisäksi asetusvalikosta etsimällä yleensä pääsee manuaalisesti säätämään ISO-

herkkyyttä ja valkotasapainon asetusta. Haluttuihin valotusajan ja aukkoarvon yhdistelmiin pääsee useimmiten käyttämällä valmiita kuvaustiloja, joita ovat esimerkiksi urheilukuvaustila ja muotokuvaustila.

4.3.3 Eettistä pohdintaa

Valokuvaamiseen liittyviä eettisiä näkökohtia käsittely oli välttämätöntä käsitellä ensimmäisessä koulutuspäivässä, sillä opiskelijat joutuivat koulutuspäivien väliin ajoittuvassa kotitehtävässä tekemisiin näiden asioiden kanssa vaikkapa kuvauslupia selvitellessään. Lainsäädännöllisesti valokuvaus kasvatustyön puitteissa liittyy erityisesti sellaisiin perusoikeuksiin kuten yksityisyydensuoja ja sananvapaus. Normatiivista toimintamallia on kuitenkin vaivalloista muodostaa lakitekstin pohjalta, joten päädyin käsittelemään aihetta koulutuksessa ennemminkin lain hengen kuin lain kirjaimen kannalta, ja pyrin tekemään tämän teeman käsittelystä mahdollisimman keskustelupainotteisen. Lupa käytännöt kasvatusta- ja sosiaalityön ympäristöissä ovat kuitenkin jo melko vakiintuneita.

Alaikäisten lasten kanssa toimiessa huoltajan lupaa valokuvaukseen pidetään tärkeänä, ja se on sitä tärkeämpi, mitä pienemmistä lapsista on kysymys. YK:n yleissopimuksessa lapsen oikeuksista (1991) toistuu useissa artikloissa lapsen oikeus erityiseen suojeluun, joka on ilmaistu myös Geneven lasten oikeuksien julistuksessa vuonna 1924 ja YK:n lapsen oikeuksien julistuksessa vuonna 1959. Useimmissa päiväkodeissa ja kouluissa lupaa valokuvaukseen ja kuvien käyttöön eri yhteyksissä kysytään esimerkiksi hoitosopimuksessa, ja vanhempien ja kasvatusorganisaation sopimukseen perustuva käytäntö on ilman muuta riittävä ja hyvä. On tärkeää, että voimassa olevat luvat tunnetaan, ja niiden rajoja ei ylitetä.

Toinen yleissopimuksessa toistuva teema on lapsen sananvapaus ja oikeus tulla kuuluksi häntä koskevissa asioissa. Kuitenkin lapsilla tulisi olla oikeus muutenkin näkyä ja kuulua yhteiskunnassa (Ojala 2011, 4). Mielestäni tämä ajatus kannustaa näkemään vai-vaa kuvauslupien ajoittain tiheältä tuntuvassa viidakossa: on palkitsevaa, kun lapset saavat ihailta itsestään otettuja kuvia ja muistella kuvaustilanteita.

Joskus edellä mainitut oikeudet joutuvat ristiriitaan keskenään. Esimerkiksi lastensuojelun asiakkaana olevia lapsia on jouduttu yksityisyyden suojan nojalla rajaamaan pois valokuvista, ja näin he ovat joutuneet eriarvoiseen asemaan tavallisissa perheissä asuvien lasten kanssa, vaikka juuri he erityisesti tarvitsisivat myönteistä huomiota (Ojala 2011, 15). Kaikissa yhteyksissä eettisiin kysymyksiin ei ole yksiselitteisiä vastauksia, ja juuri siksi eettisen pohdinnan tulee jatkuvasti läpäistä kasvatus- ja sosiaalialan työtä. Keskustellessamme opiskelijoiden kanssa koulutuksessa kallistuimme enemmän liian varovaiselle kannalle. Halusin kuitenkin tuoda esille eettisen pohdinnan monitahoisuuden.

Lupaa kuvaamiseen tulee kuvauskohteen vanhempien lisäksi tietysti pyytää kuvattavalta itseltään, ja kieltäytymistä on syytä kunnioittaa kuvattavan iästä riippumatta. Mediatalojen ohjeistuksissa, kuten STT-Lehtikuvan Tyylikirjassa (i.a.), ohjeistuksissa vähintään 15-vuotiaita nuoria taas pidetään jo kykenevänä päättämään itsenäisesti ilman vanhempien lupaa, saako häntä kuvata tai haastatella. Pitäisinkin valokuvaukseen liittyvissä eettisissä pohdinnoissa ohjenuorina lakia, sopimuksia, herkkää tilannetajua ja ennen kaikkea osapuolten välistä luottamusta.

4.3.4 Kotitehtävät

Halusin sisällyttää koulutukseen ainakin yhden itsenäisesti suoritettavan valokuvaustehtävän. Tärkeimpinä tavoitteina kotitehtävälle pidin sitä, että opiskelijat todellakin ottavat kameransa käyttöön ja harjoittelevat kuvaamista. Koulutuspäivän opit on mahdollista unohtaa nopeasti, jos niitä ei pääse tai joudu hyödyntämään oikeasti, ja lisäksi valokuvausta oppii vain harjoittelemalla. Toinen tavoite oli, että opiskelijat saisivat omakohtaisen kokemuksen kuvauslupien hankkimisesta ja valokuvaamisesta työelämässä ja sen aiheuttamista reaktioista asiakkaissa. Pyysin opiskelijoita valitsemaan yhden työ- tai harjoitteluympäristössä ottamansa valokuvan, jonka hän näkee palvelevan työnsä tavoitteita ja joka muodostuu merkitykselliseksi joko asiakkaalle tai hänelle itselleen. Opiskelijoiden tuli ladata kuvat oppilaitoksensa Moodle-oppimisalustalle viimeiseen palautuspäivään mennessä, joka oli hieman ennen toista koulutuspäivää.

Käsittelimme kotitehtävän toisen koulutuspäivän alkajaisiksi. Katsoimme kuvia data-projektorilta, ja pyysin opiskelijoita kertomaan omista kuvauskokemuksistaan, kuvien sisällöstä ja niiden välittämistä viesteistä, sekä keksimään jonkin asian, miten kuvaa voisi parantaa. Tässä vaiheessa koulutusta muun muassa sommitteluasiat olivat käsittelemättä, ja tilanne meni kuten toivoin, ja opiskelijat keskittyivät kertomaan kuvien tilanteista ja tunnelmista sekä niiden herättämistä tunteista. Myös kuvausteknisiä asioita sekä kameran asetuksia mietittiin. Monet opiskelijat joutuivat tyytymään kuviin, joissa asiakkaiden kasvot eivät näkyneet. Vaikeaksi koettiin myös sopivan kuvaushetken löytäminen. Sinänsä asiakkaat suhtautuivat positiivisesti ja innokkaasti kuvaamiseen. En tunne opiskelijoiden työkohteita, mutta uskon, että vakituisemmissa työsuhteissa luottamuksen rakentaminen on helpompaa, ja työelämässä kuvaamiseen löytyy paremmin aikaa. Useimmat opiskelijat suorittivat kuvaustehtävän koulutuspäivien väliselle ajanjaksolle sijoittuneella harjoittelujaksolla.

Toisessa kotitehtävässä opiskelijoiden tuli ideoida konkreettisia tapoja hyödyntää valokuvausta työssään. Halusin antaa opiskelijoille mahdollisuuden tuoda esiin omaa osaamistaan, aiempaa työkokemustaan sekä omia ideoitaan. Ei olisi ollut mielekästä, että olisin itse yrittänyt keksiä mahdollisimman monta tapaa hyödyntää valokuvaa ja valokuvausta yleisimmissä kyseisten ammattitutkintojen opiskelijoiden työkohteissa. Tämänkin tehtävän pyysin palauttamaan Moodle-alustalle ennen toista koulutuspäivää. Tehtävän purku sijoittui Ideoita työhön -opetuskokonaisuuteen.

4.3.5 Sommittelu

Koulutuksen aikataulua laatiessani halusin sisällyttää ensimmäiseen päivään lyhyen johdattelun kuvan sommitteluun. Kovin laajasti aihetta ei ollut mahdollista käsitellä ensimmäisenä päivänä, mutta halusin antaa opiskelijoille edes vähän sommittelullisia eväitä kotitehtävää varten. Koska aikaa ei ollut sommittelusääntöjen opiskeluun, halusin herätellä opiskelijoita lukemaan kuvien välittämiä viestejä intuitiivisesti. Näytin opiskelijoille kaksi ottamaani valokuvaa, joissa esiintyy kolmipyörällä ajava poika päiväkodin pihalla. Ensimmäinen kuva on otettu aikuisen tasolta, ja pojan ympärillä on paljon tyhjää tilaa. Kaukana kuvan taka-alalla näkyy suuri joukko hiekkalaatikolla leikkiviä lap-

sia. Toisessa kuvassa sama poika polkee pyöräänsä vauhdikkaasti kohti värikästä kiipeilytelinettä. Taustalla näkyy muutama lapsi siellä täällä leikkimässä. Tämä kuva on otettu huomattavasti toista kuvaa matalammalta, lapsen tasolta. Pyysin opiskelijoita vertailemaan kuvia ryhmissä, ja miettimään, millaisia asioita kuvista välittyy, sekä millaisia eroavaisuuksia kuvilla on. Opiskelijat tavoittivat kuvien tunnelman hyvin. Ensimmäisessä kuvassa poika näytti heidän mielestään yksinäiseltä, ja kuvasta välittyi jopa surumielinen tunnelma, kun taas toisesta kuvasta välittyi iloinen leikki ja lapsen aktiivinen toimijuus; lapsi on kuvaajaan selin päin ikään kuin kuva olisi otettu lapsen omasta näkökulmasta.

KUVA 1. Keskustelutehtävän kuvat havainnekuvina.

Tehtävän jälkeen keskustelimme hieman siitä, miltä tasolta ihmisiä tulisi kuvata, ja millaisen vaikutelman antaa, jos ihmistä kuvataan ylä- tai alaviistosta. On tavallista, että aikuiset kuvaavat lapsia omasta aikuisen näkökulmastaan, mikä saa lapset näyttämään pieniltä ja avuttomilta. On kunnioittavaa kuvata ihmistä hänen omalta korkeudeltaan, mikä on hyvä muistaa esimerkiksi pöydän ääressä istuvaa ihmistä kuvatessa. Keskustelun yhteydessä totesimme, että sama sääntö pätee itse kasvatustyöhön: yksi hyvän kasvattajan tuntomerkeistä on se, että hän fyysisesti laskeutuu lasten tasolle. Aikuisen ihmisen istuutuminen lattialle on leikkiville lapsille vahva viesti, että heidän leikkinsä on tärkeää ja arvostettavaa (Kalliala 2000, 32).

Sommitelutuokion lopuksi käsitelimme valon ja valaistuksen merkitystä valokuvalle. Lisäksi muistutin, että valokuvan horisonttilinja kannattaa useimmiten pitää suorassa, sekä opettelimme kuvan uudelleensomittelun tarkentamisen jälkeen.

Toisena koulutuspäivänä jatkoimme sommiteluasioiden käsittelyä. Opiskelijat tunsivatkin lukuisia sommitelusääntöjä, ja ainakin yhdellä opiskelijalla oli asiasta varsin paljon kuvataideharrastuksen parissa kertynyttä tietoa. Kultainen leikkaus oli käsitteenä tutuin, vaikka moni ei osannutkaan sitä kovin tarkasti selittää. Käsitelimme opetus- tuokiossa esimerkkikuvien avulla keskeisiä sommitelusääntöjä, kuten kultaiselle leikkaukselle läheistä sukua olevan kolmasosien säännön, jossa kuva-ala jaetaan pysty- ja vaakatasossa kolmeen yhtä suureen osaan, ja kuvan merkitykselliset elementit pyritään sijoittamaan jakolinjojen leikkauspisteiden läheisyyteen.

4.3.6 Vinkkejä kuvaamiseen

Vinkkejä kuvaamiseen -opetuksessa käsitelimme käytännönläheisiä vinkkejä niin itse kuvaamiseen kuin kuvatiedostojen hallintaan liittyen. On monia helposti opittavia niksejä, joiden avulla tavallisimpia kuvan epäonnistumisen syitä voidaan tehokkaasti poistaa. Pahin epäonnistuminen on tietysti kuvien häviäminen tai joutuminen väärin käsiin, joten käsitelimme alkajaisiksi varmuuskopiointia. Digitaalisessa valokuvauksessa työ ei pääty kuvan ottamiseen, vaikka suurta vaivaa jälkityöhön ei välttämättä tarvitsekaan nähdä. Filmiaikana täydet filmirullat oli helppo muistaa viedä teetettäväksi, mutta digitaaliset kuvatiedostot unohtuvat usein muistikortille tyhjän pantiksi, tai niitä korkeintaan selataan kameran pieneltä näytöltä. Kuvaamisen jälkeen on tärkeää, että kuvatiedostot siirretään mahdollisimman pian tietokoneen kovalevylle talteen. Varmuuskopiointiin voi suorittaa monella eri tavalla, mutta tärkeintä on, että se suoritetaan. Myös opiskelijoillani oli kokemusta kuvien häviämisestä esimerkiksi kovalevyn rikkoutumisen seurauksena. Käsitelimme muutamia mahdollisia riskejä sekä erilaisia varmuuskopiointitapoja.

Erikoistilanteita, joita käsitelimme tässä opetuskokonaisuudessa, olivat liikkuvan kohteen kuvaaminen ja lumessa kuvaaminen. Käsitelimme muutamaa erilaista tapaa kuvata

liikkuvaa kohdetta: liikkeen pysäytystä, liikkeen saamista näkyviin sekä panorointia, jolla tarkoitetaan liikkuvan kohteen jatkuvaa kameralla seuraamista valotuksen aikana, jolloin liike näkyy kuvan taustassa, mutta kohde tallentuu suhteellisen terävänä. Lumesa kuvaamisen ongelmia ovat lumen toistuminen sinertävänä tai likaisen kellertävänä sekä automaattivalotuksen aikaansaama kuvan alivalottuminen, kun suurin osa kuva-alasta on valkoista lunta. Ongelmat ovat vältettävissä sopivalla valkotasapainon asetuksella ja valotuksen korjaustoiminnolla.

Tämän opetuskokonaisuuden yhteydessä otin käsittelyyn myös kuvankäsittelyyn liittyviä asioita, vaikka alun perin olin ajatellut rajaavani ne koulutuksen sisältöjen ulkopuolelle. Aihe tuntui kuitenkin kiinnostavan opiskelijoita, ja toisaalta yksinkertaisia kuvankäsittelytoimenpiteitä on helppo ja nopea tehdä kuvien järjestämisen ja valikoinnin lomassa. Tällaisina helppoina, nopeina ja hyödyllisinä toimenpiteinä nostin esille kuvien uudelleen rajaamisen ja horisontin suoristuksen, joiden suorittamisen näytin Picasa-ohjelmalla, joka on Googlen ilmainen kuvankäsittely- ja arkistointiohjelma (Google 2012). Windowsin resurssienhallinnassakin kuvia on mahdollista käsitellä ja rajata, mutta Picasa antaa laajemmat käsittelymahdollisuudet hyvin pienellä vaivannäöllä.

4.3.7 Ideoita työhön

Ideoita työhön -opetuskokonaisuuden pääsisältö oli opiskelijoiden tekemän kotitehtävän purussa. Opiskelijat kertoivat ideoistaan sekä kokeilemistään ja käyttämistään tavoista hyödyntää valokuvia ja valokuvausta työssään. Koska opiskelijat olivat palauttaneet tehtävänsä Moodle-alustalle, olin varautunut tilanteeseen tulostamalla kotitehtävät heille. Ideoiden tulva oli sen verran runsas, että yksittäisten ideoiden tasapuolinen käsittely olisi ollut haastavaa. Sen sijaan sovimme, että kokoan ideat yhdeksi dokumentiksi ja toimitan sen heille sähköpostitse. Näin hyvät ideat saatiin jakoon.

Itse nostin tässä opetuskokonaisuudessa esiin paperikuvien tilaamisen, jota käsitelimme käytännönläheisesti muun muassa sen kustannusten kannalta. Ylipäätään pyrin koulutuksessa painottamaan sitä, että valokuvaaminen on vasta osa prosessia, ja valokuvien

arvo on tavassa, jolla niitä käytetään ja hyödynnetään. Kuvia ei siis auta unohtaa kameran muistikortille tai tietokoneen kovalevyllä.

Lisäksi pohdimme mahdollisuuksia toimittaa kuvia tiedostoina asiakkaille, mikä kuitenkin koettiin vaivalloiseksi ja aikaa vieväksi, vaikka asiakkaista olisi varmasti mukava saada kuvia itselleen myös digitaalisina. Päivähoitoon viime vuosina lanseerattu sähköinen kasvunkansio voisi olla toimiva väline myös kuvatiedostojen jakamiseen. Monet kaupungit ja yksityiset palveluntuottajat käyttävätkin nykyisin sähköistä kasvunkansiota kasvatuskumppanuuden välineenä.

Kolmas asia, jota käsitelimme, oli lasten ja nuorten toimiminen kuvaajana. Virpi Harju (2009, 229) on pitänyt lastensuojelutyössä lapsille esillä mahdollisuutta kameran käyttöön. Hän on havainnut, että kameran antaminen lasten käyttöön on hyvä tapa houkutella esiin lapsissa piilevää luovuutta, kasvattaa lapsen vastuuntuntoa sekä valokuvaustaitojen kehittyessä kohottaa lapsen itsetuntoa. Yksittäisenä asiana nostin luokassa esille kameran kaula- tai rannehihnan tärkeyden, jota on syytä kameraa käsitteleville lapsille ja nuorillekin teroittaa.

4.4 Palautetta koulutuksesta

Ensimmäisenä koulutuspäivänä en kerännyt kirjallista palautetta, mutta havainnoin opiskelijoita ja pyrin hyvään vuorovaikutukseen heidän kanssaan. Opiskelijoilla vaikutti olevan ylipäättään hyvä opiskelumotivaatio, ja he vaikuttivat ahkerilta ja aktiivisilta. Opiskelijoiden kiinnostuksen myös minun opettamaani aiheeseen huomasin paitsi ennakkokyselyn vastauksista myös heidän aktiivisuudestaan luokassa, heidän esittämistään kysymyksistä sekä esimerkiksi innostuksesta, jolla he tarttuivat opiskelupäivän aikana toteutettuun kamerankäsittelyharjoitukseen.

Ensimmäisenä koulutuspäivänä koulutus olisi minun puolestani päättynyt jo viisitoista minuuttia ennen varsinaisen ajan päättymistä, mutta tuossa vaiheessa opiskelijat innostuivat kyselemään hyviä ja teräviä kysymyksiä omasta valokuvausharrastuksestani, mihin viimeiset hetket kuluivatkin. Koulutuspäivä päättyi kaikin puolin mukavissa tun-

nelmissä. Oppilaitoksen tyytyväisyydestä koulutuspäiviin kertoo se, että olemme käyneet alustavia neuvotteluja uusista koulutuspäivistä, joita markkinoitaisiin esimerkiksi opettajille virkaehtosopimuksen mukaisina veso-päivinä.

Toisen koulutuspäivän jälkeen toimitin opiskelijoille suppean Webropol-palautekyselyn. Palautekyselyllä halusin mitata opiskelijoiden yleistä tyytyväisyyttä koulutukseen, selvittää, mikä opiskelijoille oli tärkeintä koulutuksessa, ja antaa mahdollisuuden antaa kriittistä palautetta koulutuksesta. Opiskelijoilla oli kaksi viikkoa aikaa vastata kyselyyn, ja tuossa ajassa kymmenen opiskelijaa antoi vastauksensa.

En osaa sanoa, miksi sain palautekyselyyn vastauksia vähemmän kuin ennakkokyselyyn. Opiskelijoiden läsnäoloprosentti koulutuksessa oli korkea. Ensimmäisellä koulutuskerralla muistaakseni 16 opiskelijaa oli paikalla, ja paikallaolijat jopa halusivat toimittaa luentomateriaalin poissaolijoille. Toisenakin päivänä opiskelijoita oli suunnilleen yhtä paljon, ja he istuivat luennoilla reippaasti koko päivän. On mahdollista, että osa opiskelijoista ei kokenut koulutusta hyödylliseksi mutta että he eivät kokeneet tarpeelliseksi tuoda näkemyksiään julki. Koulutus saattoi olla heille tavallaan yhdentekevä, jolloin palautteen antamista ei koeta vaivan arvoiseksi toisin kuin tilanteessa, jossa koulutukseen tai muuhun tuotteeseen tai palveluun on kohdistettu suuret odotukset, jotka eivät kuitenkaan täyty.

Yksi asia, joka on hyvä ottaa huomioon, on se, että samalta paikkakunnalta lähtöisin olevana olin opiskelijoille jossain määrin tuttu henkilö. Negatiivista palautetta on helpompi antaa henkilölle, josta voi olla suhteellisen varma, että hänen kanssaan ei joudu jatkossa tekemisiin. Vaikka olisin toivonut palautekyselylle suurempaa vastaajajoukkoa, oli palaute kyselyyn vastanneiden osalta varsin kiittävää, ja esimerkiksi eri koulutusteemojen hyödyllisyyttä arvioivassa kysymyksessä valtaosa vastaajista arvioi jokaisen teeman joko melko hyödylliseksi tai erittäin hyödylliseksi.

Koulutuksen tärkeimpänä antina opiskelijat pitivät kameran ominaisuuksiin ja asetuksiin tutustumista ja niiden hyödyntämistä sekä vinkkejä, miten valokuvausta voi työssä hyödyntää. Nämä seikat mainittiin useammassa vastauksessa. Useampi vastaaja piti

koulutusta hyvänä kokonaisuutena. Jokainen vastaaja uskoi tulevansa hyödyntämään valokuvausta työelämässä joko mahdollisesti (3 vastaajaa), melko todennäköisesti (3 vastaajaa) tai erittäin todennäköisesti (4 vastaajaa).

5 POHDINTA

Työssäni erityisen motivoivaa oli se, ettei työ rajoittunut ainoastaan henkilökohtaiseen ammatilliseen reflektointiin, vaan työstäni oli kasvatustyölle ja erityisesti varhaiskasvatukselle välitöntä hyötyä. Sain opettaa mahdollisille tuleville työtovereilleni konkreettista työmenetelmää ja antaa heille iloa ja rohkeutta omissa työympäristöissään toimimiseen. Pidän erittäin tärkeänä, että keskiasteen koulutuksessa ammattitaitonsa hankkivat voivat tuntea hyvää itsetuntoa ja ammattilypeyttä työssään. Lyhyen tutustumisen perusteella uskon koulutukseeni osallistuneilla opiskelijoilla asian olevan näin ja haluan toivottaa heille menestystä työelämässä. Olen iloinen myös siitä, että todennäköisesti saan jatkaa Raahen Aikulla valokuvauksen opettamista, vaikka se ei enää tähän työhön liitykään. Ymmärtääkseni yhteistyökumppanini on ollut tyytyväinen työpanokseeni.

Työskentelyni loppuvaiheessa koen tuntevani vasta pienen osan niistä mahdollisuuksista, joita valokuvaus voi kasvatustyössä avata. Työni eri vaiheissa minusta ajoittain tuntui, että esimerkiksi joillakin yhteistyökumppaneillani oli paljon laajempi käsitys asiasta. Pidän kuitenkin hyvänä asiana, että lähdin liikkeelle perusasioista, kuten kasvatustyössä sovellettavan valokuvauksen teoriaperustasta ja opetin opiskelijoille konkreettisia valokuvaustaitoja. Hyvin valetulle perustalle on helppo rakentaa. Mielestäni osasin suhteuttaa opetukseni hyvin vastaamaan opiskelijoiden osaamistasoa. Uskon, että opiskelijat voivat muutamaa kuvausniisiä harjoittelemalla ja ylipäätään käyttämällä valokuvausta aktiivisesti työssään antaa kohtaamilleen lapsille ja nuorille merkittäviä itsetunnon rakennusaineita ja pitkään säilyviä muistoja. Myös luovuutta edistää se, että sille antaa tilaisuuksia ja harjoitusta, ja juuri luovuus on merkittävä tekijä ilon, rohkeuden, onnellisuuden ja itsetunnon muodostumisessa. Toivon, että opiskelijoideni luovuus tarttuu heidän asiakkaisiinsa. Ehkä koulutuksen myötä opiskelijat rohkaistuvat myös hyödyntämään omia harrastuksiaan ja erityistaitojaan työssään.

Aion jatkaa valokuvauksen soveltamista omassa työssäni. Tällä hetkellä suunnitelmistani on ohjata kevätlukukaudella 2013 valokuvauskerhoa koulumme iltapäivätoiminnan puitteissa. Erityisellä mielenkiinnolla seuraan reggiolaisen kasvatustutkimuksen sekä voi-

mauttavan valokuvan menetelmän suosion kasvua, ja yritän pitää silmällä tilaisuutta päästä osallistumaan voimauttavan valokuvan menetelmäkoulutukseen.

Aloin ideoida ja suunnitella koulutusta noin puoli vuotta ennen ensimmäistä koulutuspäivää. Pitkän ajanjakson myötä ehdin punnita ja pureksia opettamiani asioita, vaikka koulutuspäivien lähestyessä työtahti tiivistyikin. Työ siis laajeni täyttämään käytettävissä olevan ajan. Jälkikäteen ajateltuna en tekisi suuria muutoksia koulutukseen. Ainoastaan opetukseen kuluvan ajan arviointi oli toisinaan haastavaa. Esimerkiksi opiskelijoiden kuvausideoita käsiteltäessä kuvittelin ideoiden paljouden vuoksi, että ideat on parasta esitellä tiiviillä aikataululla, jotta kaikki ideat ehditään käsitellä. Aikaa jäi kuitenkin yli, eli ideoista olisi ehditty käydä enemmän keskustelua. Toisaalta koulutus pysyi pääosin suunnittelemassani aikataulussa.

Raportin loppuvaiheessa huomasin yhden huolimattomuusvirheen, joka aiheutti minulle lisätyötä. Pyytäessäni vanhempien suostumusta kuvien käyttämiseen koulutusmateriaalissa en huomannut kysyä, saanko käyttää kuvia opinnäytetyön nidotussa kirjastokappaleessa. Opinnäytetyötietokantaan tallennettavasta työn sähköisestä versiosta päätin jättää kuvat joka tapauksessa pois, ja tallentaa raportin liitteeksi kuvattoman version koulutusmateriaalista. Halusin kuitenkin käyttää kuvia kirjastokappaleessa, sillä mielestäni yksinkertaisesti valokuvat kuuluvat valokuvausta käsittelevään opinnäytetyöhön, enkä halunnut itse syyllistyä luvussa 4.3.3. mainitsemaani lasten suojelemiseen sananvapauden varjolla. Mielestäni ratkaisu, johon päädyin oli hyvä kompromissi. Koska oletin kuvien käyttämisen nidotussa raportissa sopivan vanhemmille, ja pidin uusien lupakyselyiden postittamista liioiteltuna toimenpiteenä, ratkaisin asian seuraavalla tavalla: Toimitin kevään kynnyksellä päiväkotiin postitse perheille lupaamiani valokuvia. Mainitsin saatekirjeessä liittäväni koulutusmateriaalin raporttiin, ja pyysin vanhempia ilmoittamaan minulle, mikäli eivät haluaisi lastensa kuvia käytettävän raportissa (LIITE 3). Iltapäiväkerholaisten vanhemmilta pyysin luvan kuvien käyttöön suullisesti.

Miina Savolainen (i.a.b.) on pohtinut valokuvauksen oikeutusta ja merkitystä sekä mahdollisuutta valokuvaamiseen kovenneiden arvojen ja säästötoimenpiteiden leimaamassa hoitotyössä.

Usein ajatellaan, että työntekijä, joka välittää liikaa, tekee työn itselleen raskaaksi. On itsen suojaamista pitäytyä ammatillisen roolin takana. Asia saattaa kuitenkin olla juuri päinvastoin: se työntekijä, joka välittää, tekee työn itselleen helpoksi, koska silloin kaikki, mitä hän tekee, on asiakkaalle vaikuttavaa, jolloin myös työ on tekijälleen palkitsevaa. Sen sijaan oman persoonansa ja (positiiviset) tunteensa asiakkaalta piilottava työntekijä joutuu kohtaamaan paljon valtataistelua ja asiakkaan osoittamaa halveksuntaa, sillä hoiva ilman välittämistä ei ole arvostavaa.

Ajatus valokuvaamisesta muutenkin kiireisen työn ohessa saattaa tuntua tarpeettomalta ja ylimääräiseltä taakalta. Raahen Aikun opiskelijat pohtivat vakavissaan, onko valokuvaamiseen aikaa kiireisen työn keskellä. Kuitenkin valokuvaaminen on tehokas menetelmä tuoda näkyväksi monia asioita: jo valokuvaaminen itsessään viestii kuvaamisen kohteen arvostusta. Valokuvaaminen tuo työntekijöiden ja asiakkaiden, olivatpa he pieniä lapsia tai varttuneempia, muodostamaan yhteisöön inhimillisyyttä ja iloa. Uskon että valokuvaamiseen ja valokuvaan käytetty aika ja vaivannäkö antavat lapsille ja nuorille merkittäviä itsetunnon ja identiteetin rakennuspalikoita sekä vähentävät kasvattajien työstä puurtamisen makua ja antavat sijaa työn positiivisille ja motivaatiota ylläpitäville puolille.

LÄHTEET

- EOPS 2010 = Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010. Helsinki: Opetushallitus.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Google 2012. New features in Picasa 3.9. Viitattu 21.4.2013.
<http://support.google.com/picasa/answer/93773?hl=fi>
- Halkola, Ulla; Mannermaa, Lauri; Koffert, Tarja & Koulu, Leena (toim.) 2009. Valokuvan terapeuttinen voima. Helsinki: Duodecim.
- Halkola, Ulla 2009. Mitä valokuvaterapia on? Teoksessa Ulla Halkola, Lauri Mannermaa, Tarja Koffert & Leena Koulu (toim.) Valokuvan terapeuttinen voima. Helsinki: Duodecim, 13–21.
- Harju, Virpi 2009. Lapsi linssin takana – valokuvaus lastensuojelun työvälineenä. Teoksessa Ulla Halkola, Lauri Mannermaa, Tarja Koffert & Leena Koulu (toim.) Valokuvan terapeuttinen voima. Helsinki: Duodecim, 228–237.
- Heimonen, Pauliina 2012. Minä kuvassa ja kuva minussa -opas. Valokuvausta lastensuojelun omahoitajatyöhön. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Heinimaa, Elisse 2011. Teoksessa Jarno Paalasmaa (toim.) Lapsesta käsin. Kasvatuksen ja opetuksen vaihtoehtoja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Huttunen, Rauno; Kakkori, Leena & Heikkinen, Hannu L. T. 1999. Toiminta, tutkimus ja totuus. Teoksessa Hannu L. T. Heikkinen, Rauno Huttunen & Pentti Moilanen (toim.) Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Jyväskylä: Atena.
- Kalliala, Marjatta 2000. Pienten lasten leikki. Teoksessa Seija Karppinen, Arja Puurula & Inkeri Ruokonen (toim.) Elämysten alkupoluilla. Lähtökohtia alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen. Helsinki: Finn Lectura, 27–36.
- Karppinen, Seija; Puurula, Arja & Ruokonen, Inkeri (toim.) 2001. Taiteen ja leikin lumous. Helsinki: Finn Lectura.
- Koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjauksen ammattitutkinto 2010. Näyttötutkinnon perusteet. Helsinki: Opetushallitus.

- http://www.oph.fi/download/131494_Koulunkaynnin_at_net.pdf
- Krauss, David A. & Fryrear, Jerry L. 1983 (toim.) *Phototherapy in Mental Health*. Springfield, Illinois: Charles C Thomas Publisher.
- Laki lasten päivähoitosta 1973/36, 19.1.1973. Viitattu 28.3.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>
- Lasten ja nuorten erityisohjaajan ammattitutkinto 2012. Näyttötutkinnon perusteet. Helsinki: Opetushallitus.
http://www.oph.fi/download/140516_LaNuOhjaajan_at_2012_962714_lr.pdf
- Lastensuojelun käsikirja 2011. Viitattu 21.4.2013.
<http://www.sosiaaliporssi.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/>
- Metsämuuronen, Jari 2006. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Helsinki: International Methelp.
- Mäkelä, Sakari & Suvanto, Timo 2004. *Henkilökuvaus digikameralla*. Jyväskylä: Docendo.
- Mölsä, Jukka 2007. *Digitaalinen valokuvaus on*. Helsingin yliopisto. Viestinnän laitos. Pro gradu -työ.
- Ojala, Ulla 2011. *Opas lasten haastattelijoille ja kuvaajille*. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.
http://www.lskl.fi/files/608/Opas_lasten_haastattelijoille_ja_kuvaajille.pdf
- Opetus- ja kulttuuriministeriö i.a. *Taiteen perusopetus*. Viitattu 28.3.2013.
http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/perusopetus/taiteen_perusopetus
- Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet 2011. Helsinki: Opetushallitus.
http://www.oph.fi/download/131412_po_aamu_ja_iltapaivatoiminnan_perusteet_2011.pdf
- Perusopetuslaki 1998/628, 21.8.1998. Viitattu 28.3.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>
- Raahen aiku i.a. *Koulutuskalenteri*. Viitattu 28.3.2013.
<http://www.raahenaiku.fi/koulutuskalenteri/172/154-Koulunkaynnin-aamu-ja-iltap-iv-toiminnan-ohjaajan-ammattitutkinto-perhep-iv-hoitajan-ammattitutkinto-ja-lasten-ja-nuorten-erityisohjaajan-ammattitutkinto>
- Rajala, Riitta 2005 (toim.). *Lapsen parhaaksi. Laatua aamu- ja iltapäivätoimintaan*. Helsinki: Opetushallitus.

<http://www.apip.fi/files/667.pdf>

Ruoko, Terhi 2011. Lastenhoitaja, Taidepäiväkoti Konsti. Kerava. Haastattelu 12.12.

Rusanen, Sinikka & Torkki, Kaisa 2000. Minusta jää jälki. Teoksessa Seija Karppinen, Arja Puurula & Inkeri Ruokonen (toim.) Elämysten alkupoluilla. Lähtökohtia alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen. Helsinki: Finn Lectura, 43–53.

Savolainen, Miina 2008. Maailman ihanin tyttö. Helsinki: Blink Entertainment Oy.

Savolainen, Miina 2009. Voimauttava valokuva. Teoksessa Ulla Halkola, Lauri Mannermaa, Tarja Koffert & Leena Koulu (toim.) Valokuvan terapeuttinen voima. Helsinki: Duodecim, 210–227.

Savolainen, Miina i.a.a. Voimauttavan valokuvauksen koulutukset Suomessa. Viitattu 29.4.2013.

<http://www.voimauttavavalokuva.net/koulutukset.htm>

Savolainen, Miina i.a.b. Voimauttavan valokuvan menetelmä. Viitattu 29.4.2013.

<http://www.voimauttavavalokuva.net/menetelma.htm>

Seirala, Viivi 2012. Eläköön taidekasvatus! Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Siitonen, Juha 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulun yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Väitöskirja.

Sinisalo, Hannu 1992. Kansa kuvassa ja kuvaajana. Teoksessa Jukka Kukkonen, Tuomo-Juhani Vuorenmaa & Jorma Hinkka. Valokuvan taide. Suomalainen valokuva 1842–1992. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 388–391.

Syrjälä, Leena & Numminen, Merja 1988. Tapaustutkimus kasvatustieteessä. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 51.

Tyylikirja i.a. STT-Lehtikuva. Viitattu 28.3.2013.

<http://www.stt-lehtikuva.fi/content/tyylikirja>

Tölli, Kaisa 2012. Voimaa valokuvauksesta autismin kirjon henkilöille. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Uoti, Asko 2005. Aamu- ja iltapäivätoiminta Suomessa. Teoksessa Riitta Rajala (toim.) Lapsen parhaaksi. Laatusa aamu- ja iltapäivätoimintaan. Helsinki: Opetushallitus, 9–13.

<http://www.apip.fi/files/667.pdf>

Vaara, Matleena 2012. Nähyksi ja kuulluksi. Sadutuksen ja valokuvauksen hyödyntäminen 5-vuotiaiden lasten kanssa varhaiskasvatuksessa. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

VASU 2005 = Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Helsinki: Stakes.

Virtanen, Maria 2011. Milloin Suomessa on otettu ensimmäiset värivalokuvat? Viitattu 27.4.2013.

<http://www.kysymuseolta.fi/valokuvataiteenmuseo/#id=5>

Wallin, Karin 1996. Reggio Emilia ja lapsen sata kieltä. Helsinki: Lasten Keskus.

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1991. Viitattu 28.3.2013.

http://www.unicef.fi/Lapsen_oikeuksien_sopimus_koko

LIITE 1: Kuvauslupakysely Taidepäiväkoti Konstin lasten vanhemmille

Hyvät Tempppujen vanhemmat!

Olen Antti Kokko, 27-vuotias sosionomi (AMK) ja kirkon nuorisotyönohjaaja. Tällä hetkellä opiskelen lastentarhanopettajan ammattipätevyyttä Diakonia-ammattikorkeakoulussa Järvenpäässä, ja monien ryhmämme 4- ja 5-vuotiaiden lasten sekä heidän perheidensä kanssa olemme vanhoja tuttuja, sillä suoritin ryhmässä harjoittelujakson vuosi sitten.

Opintoihini kuuluvana opinnäytetyönä järjestän kuluvana lukuvuonna kaksipäiväisen valokuvauskoulutuksen Raahen Aikun eli ammatillisen aikuiskoulutuskeskuksen opiskelijoille, jotka suorittavat koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan tai lasten ja nuorten erityisohjaajan ammattitutkintoa. Koulutuksessa syvennymme valokuvauksen saloihin sekä siihen, miten valokuvien ja valokuvauksen keinoin voi tukea lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä kasvatustyön toimintaympäristöissä. Koulutuksessa on mukana 18 aikuisopiskelijaa, jotka jo työskentelevät lasten ja nuorten ja heidän perheidensä parissa.

Halusin saada koulutusmateriaalia elävöittämään autenttista kuvamateriaalia kasvatustyön arjesta, joten otin yhteyttä päiväkotinne, josta minulla on mukavia muistoja. Olemme sopineet Tempppujen henkilökunnan kanssa, että sopiva kuvauspäivä voisi olla tiistaina 20. marraskuuta. Tällä lomakkeella pyydän teiltä suostumusta saada käyttää kuvamateriaalia koulutuksessani. Vastapalvelukseksi toimitan kuvia lapsiryhmänne ja perheidenne iloksi sekä muistoksi päiväkodin arkihetkistä myöhemmin sovitavalla tavalla.

Rastita valitsemasi vaihtoehto ja allekirjoita lomake:

- Lapsestani otettuja valokuvia **saa käyttää** koulutusmateriaalissa Raahen Aikulla järjestettävässä valokuvauskoulutuksessa.
- Lapsestani otettuja valokuvia **ei saa käyttää** koulutusmateriaalissa Raahen Aikulla järjestettävässä valokuvauskoulutuksessa

lapsen nimi

huoltajan allekirjoitus

Voit palauttaa lomakkeen ryhmän ilmoitustaululta löytyvään kirjekuoreen!

Ystävällisin terveisin,

Antti Kokko
 sosionomi (AMK), kirkon nuorisotyönohjaaja
 opiskelija, Diakonia-ammattikorkeakoulu
 050 544 8612
 antti.kokko@pp4.inet.fi

LIITE 2: Kuvauslupakysely Oulun kristillisen koulun iltapäiväkerholaisten vanhemmille

Hyvät iltapäivätoimintaan osallistuvien lasten vanhemmat!

Työni iltapäivätoiminnan ohjaajana on käynnistynyt mukavissa ja vauhdikkaissa merkeissä. Päätoimeni lisäksi viimeistelen kuluvan kevään aikana lastentarhanopettajan opintojani Diakonia-ammattikorkeakoulussa Järvenpäässä, mihin liittyen nyt lähestyn teitä näin kirjeitse.

Opintoihini kuuluvana oppinäytetyönä järjestän kuluvana lukuvuonna kaksipäiväisen valokuvauskoulutuksen Raahen Aikun eli ammatillisen aikuiskoulutuskeskuksen opiskelijoille, jotka suorittavat koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan tai lasten ja nuorten erityisohjaajan ammattitutkintoa. Koulutuksessa syvennymme valokuvauksen saloihin sekä siihen, miten valokuvien ja valokuvauksen keinoin voi tukea lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä kasvatustyön toimintaympäristöissä. Koulutuksessa on mukana 18 aikuisopiskelijaa, jotka jo työskentelevät lasten ja nuorten ja heidän perheidensä parissa.

Haluaisin saada koulutusmateriaalin elävöittäjäksi sekä esimerkkikuviksi erilaisista sommittelusäännöistä ja kuvaolosuhteista autenttista kuvamateriaalia kasvatustyön arjesta. Kuvaustilanne ajoittuu jollekin viikon 7 iltapäivistä. Pyydän kuvaamiseen ja kuvien käyttämiseen koulutusmateriaalissa sekä ip-toimintaan osallistujien että teidän suostumustanne, ja **pyydän teitä täyttämään oheisen lomakkeen viikon 6 aikana eli 8. helmikuuta mennessä**. Lomakkeet pyydän palauttamaan suoraan minulle joko teidän vanhempien toimesta tai lapsen mukana. Vastapalvelukseksi avusta lapset saavat ottamiani kuvia tavalla tai toisella muistoksi iltapäivätoiminnan arkihetkistä.

Ystävällisin terveisin,

Antti Kokko
lastentarhanopettaja, iltapäivätoiminnan ohjaaja
Oulun seudun kristillisen koulun kannatusyhdistys ry
antti.kokko@pp4.inet.fi

☞-----

Rastita valitsemasi vaihtoehto ja allekirjoita lomake (yksi allekirjoitus riittää):

- Lapsestani otettuja valokuvia **saa käyttää** koulutusmateriaalissa Raahen Aikulla järjestettävässä valokuvauskoulutuksessa.
- Lapsestani otettuja valokuvia **ei saa käyttää** koulutusmateriaalissa Raahen Aikulla järjestettävässä valokuvauskoulutuksessa

lapsen nimi

huoltajan allekirjoitus

LIITE 3: Kirje Taidepäiväkoti Konstin lasten vanhemmille keväällä 2013**Keväinen tervehdys!**

Kiitän lämpimästi viimeisyksisestä yhteistyöstä valokuvausaiheiseen opinnäytetyöhöni liittyen. Tämän kirjeen ohessa toimitan perheellenne pienen muiston tuosta päivästä.

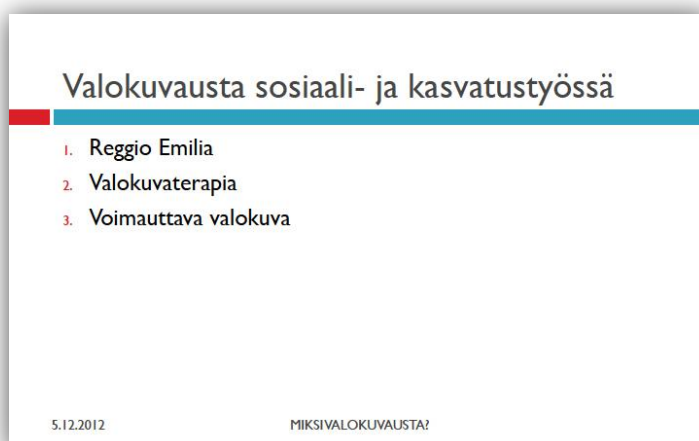
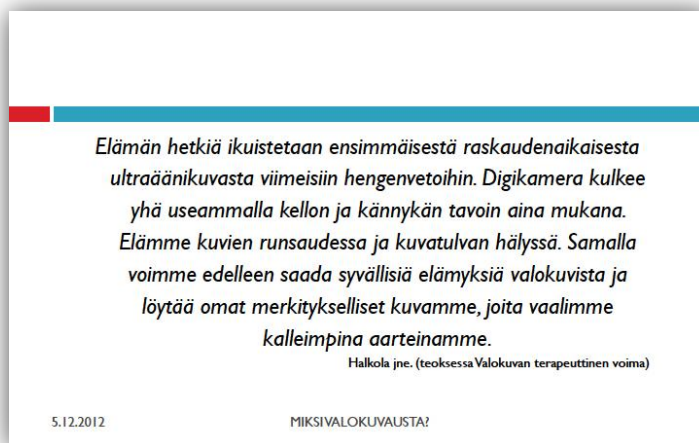
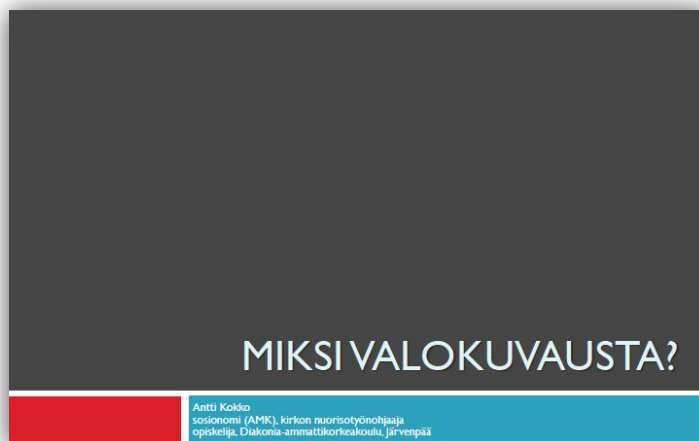
Sain koulutusmateriaaliini tarvitsemani kuvat. Valokuvauskoulutus onnistui hyvin, ja valmistun lastentarhanopettajaksi tänä keväänä, kuten suunnittelin. Liitän koulutusmateriaalin kuvineen opinnäytetyöni raportin kirjastokappaleeseen, joka on luettavissa ja lainattavissa Diakonia-ammattikorkeakoulun kirjastossa Järvenpäässä (Järvenpääntie 640).

Mikäli ette halua, että lapsenne kuvia käytetään raportissa, ilmoitattehan siitä minulle 30.4. mennessä! Raportin verkkoversiosta jätän joka tapauksessa kuvituksen pois. Joitakin esimerkkikuvia käytän raportissa pienikokoisina havainnekuvina, joista kuvan kohdetta ei voi tunnistaa. Raportti ilmestyy luettavaksi Theseus-verkkokirjastoon (<http://www.theseus.fi>).

Ystävällisin terveisin,

Antti Kokko
sosionomi (AMK), kirkon nuorisotyönohjaaja
opiskelija, Diakonia-ammattikorkeakoulu
050 544 8612
antti.kokko@pp4.inet.fi

LIITE 4: Koulutusmateriaali

Reggio Emilia

- Reggio Emilia on erityisesti varhaiskasvatuksessa sovellettu pedagoginen ajattelu- ja toimintatapa
- saanut alkunsa Reggio Emilian kaupungissa Pohjois-Italiassa toisen maailmansodan jälkeen
- maailmanlaajuisesti tunnetuksi 1980-luvulla
- lapsi pääroolissa omassa oppimisessaan, kasvamisessaan ja kehittymissään
 - lapsen uteliaisuuden, ajattelutapojen ja ilmaisutapojen arvostus

5.12.2012

MIKSIVALOKUVAUSTA?

Valokuva Reggio Emiliassa

- lasten kiinnostuksen kohteista osittain spontaanisti alkunsa saavat projektit
 - eri oppiaineiden, tieteenalojen ja taiteenlajien välinen vuorovaikutus
- pedagoginen dokumentointi
 - lasten keskusteluja, leikkejä ja muuta toimintaa dokumentoidaan nauhoittamalla, valokuvaamalla, videoimalla ja kirjoittamalla
 - tarkoitus tehdä oppiminen näkyväksi
 - aineistoa hyödynnetään projektien suunnittelussa, opettajien tutkimustyössä sekä vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä

5.12.2012

MIKSIVALOKUVAUSTA?

Valokuva Reggio Emiliassa

- valokuvat lapsista esillä
 - minäkuvan rakentaminen
- kuvadokumentit lasten työskentelystä
 - kehystäminen ja asettelu näyttelyksi
 - oppimisen reflektointi
 - vanhempien osallisuus lasten maailmaan
- se, mitä lapsi sanoo, tekee, ajattelee ja päättelee, on vakavasti otettavaa ja valokuvaamisen arvoista

5.12.2012

MIKSIVALOKUVAUSTA?

Valokuvaterapia

- Valokuvaterapia on valokuvan ja valokuvauksen menetelmällistä käyttöä psykoterapiassa tai terapeuttisessa työssä.
 - asiakkaalle merkitykselliset valokuvat väylänä itsehavainnointiin, ymmärrykseen ja muutokseen
 - kuvien ja kuvaamisen kautta yhteys tunteisiin ja muistoihin

5.12.2012

MIKSIVALOKUVAUSTA?

Valokuvaterapia

- menetelmät:
 1. Asiakkaan omaelämäkerrallisten valokuvien käyttäminen
 2. Symbolisten ja assosiativisten valokuvien käyttäminen
 3. Uusien valokuvien ottaminen ja niiden käyttö terapeuttisena välineenä
- työn perustana soveltajan oma psykoterapian viitekehys tai ammatillinen terveys-, sosiaali- tai kasvatustieteiden ammattipätevyys

5.12.2012

MIKSIVALOKUVAUSTA?

Voimauttava valokuva

- taide- ja sosiaalikasvattaja Miina Savolaisen kehittämä menetelmä
 - sovellettu 2000-luvulla kasvatustieteiden, hoito- ja terapeuttisten aloilla sekä työyhteisöjen kehittämisessä
 - saanut alkunsa *Maailman ihanin tyttö* -valokuvaprojektista, jossa Savolainen kuvasi lastenkodissa kasvaneita tyttöjä vuosina 1998–2006

5.12.2012

MIKSIVALOKUVAUSTA?

Voimauttava valokuva

- voimautuminen (engl. *empowerment*)
 - myös: voimaantuminen, valtaistuminen, toimintakyvyn lisääntyminen
 - ihmisen sisäisen voimantunteen kasvuprosessi
 - tasavertaisuus, itsemäärittelyn oikeus
 - yhteiskunnallinen osallisuus
 - toista ihmistä ei voi voimauttaa

5.12.2012

MIKSIVALOKUVAUSTA?

Voimauttava valokuva

- valokuvauksen valta-asetelmien purkaminen
 - valokuvan totuuden myytin purkaminen
 - kuvaajan vallan purkaminen
 - albuminrakentajan vallan purkaminen

5.12.2012

MIKSIVALOKUVAUSTA?

Voimauttava valokuva

- menetelmän neljä välinettä:
 1. Albumikuvatyöskentely
 2. Valokuvaustilanteen vuorovaikutus
 3. Omakuvat
 4. Arjen teemojen kuvaaminen

5.12.2012

MIKSIVALOKUVAUSTA?

Voimauttavan valokuvan koulutus

- kaikille avoin koulutus
 - painopiste perhesuhteissa ja henkilökohtaisessa identiteettityössä
- ammatillinen menetelmäkoulutus
 - Perusteet (8 op)
 - antaa valmiudet käyttää menetelmää oman työyhteisön sisällä osana omaa perustehtävää
 - Erikoistumiskoulutus (40 op)
 - antaa valmiudet ohjata koulutuksia ja toimia menetelmäohjaajana

5.12.2012

MIKSIVALOKUVAUSTA?

Millä tavoin valokuvaus palvelee?

1. Tiedon välitys
 - yksi kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa
2. Reflektoinnin väline
 - oppiminen ja prosessi näkyväksi
3. Identiteettityön väline
 - minäkuvan rakentaminen
4. Taidekasvatuksen, toiminnan tai oppimisen väline
5. Muuta, mitä?

5.12.2012

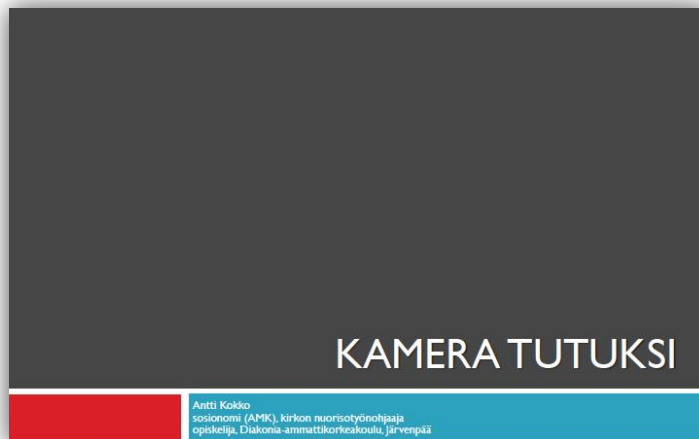
MIKSIVALOKUVAUSTA?

Lähteet

- Halkola, Mannermaa, Koffert & Koulu (toim.)
Valokuvan terapeuttinen voima
- Paalasmaa, Jarno (toim.)
Lapsesta käsin. Kasvatuksen ja opetuksen vaihtoehtoja
- Savolainen, Miina
Maailman ihanin tyttö
- Savolainen, Miina
Voimauttava valokuva
www.voimauttavavalokuva.net
- Wallin, Karin
Reggio Emilia ja lapsen sata kieltä

5.12.2012

MIKSIVALOKUVAUSTA?

Keskeiset käsitteet

1. Polttoväli
2. Aukko
3. Valotusaika
4. ISO-herkkyys
5. Valkotasapaino

5.12.2012

KAMERA TUTUKSI

Digitaalisen kameran toimintaperiaate

□ kameran "sydän" on kenno

- valoherkkä kuva-anturi
- vastaa filmikameran filmiruutua
- suorituskykyä ilmaisee kuvapisteiden eli pikselien määrä, esim. 10,1 megapikseliä (miljoonaa pikseliä)
- kuvan laatuun vaikuttaa erityisesti kennon fyysinen koko

Eri kokoisia kennoja:

ammattilaisiston järjestelmäkamera, filmiruutu
harrastajataso järjestelmäkamera
kompaktikamera

Kuva: Rainer Topf / Stock.XCHNG

5.12.2012

KAMERA TUTUKSI

Digitaalisen kameran toimintaperiaate

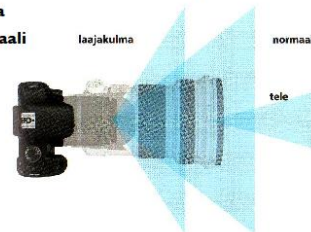
- **objektiivi** päästää valoa kennolle sulkimen ollessa auki
- kameran **prosessori** lukee kennon vastaanottaman informaation
- prosessori käsittelee kuvan ja tallentaa kuvan **muistikortille**

5.12.2012

KAMERA TUTUKSI

Polttoväli

- polttoväli määrittää objektiivin kuvakulman laajuuden
 - lyhyt polttoväli = **laajakulma**
 - keskipitkä polttoväli = **normaali**
 - pitkä polttoväli = **tele**

5.12.2012

KAMERA TUTUKSI

Polttoväli

- **lyhyellä polttovälillä** kuvaan saa mahdutettua suuren alueen
 - sopii usein sisätiloissa kuvaamiseen
 - aiheuttaa vääristymiä kameraa lähellä olevissa kohteissa
- **pitkällä polttovälillä** sopii kaukana olevan kohteen kuvaamiseen
 - pitkä polttoväli sopii esimerkiksi luonto- ja muotokuvaukseen

5.12.2012

KAMERA TUTUKSI

Polttoväli

- esimerkkejä kompaktikameroiden polttovälialueista:
 - Nikon COOLPIX L23
 - polttoväli 4,0–20,0 mm (5 x optinen zoom)
 - vastaa 35 mm:n kameran polttoväliä 28–140 mm
 - Nikon COOLPIX L120
 - polttoväli 4,5–94,5 mm (21 x optinen zoom)
 - ns. superzoom
 - vastaa 35 mm:n kameran polttoväliä 25–525 mm
- polttovälin **kinovastaavuus** riippuu kameran kennon koosta

5.12.2012

KAMERA TUTUKSI

Polttoväli

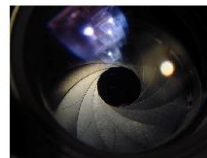
- polttovälin säätämistä kutsutaan **zoomaamiseksi**
- 35 mm:n kameran polttoväliä 50 mm vastaava polttoväli antaa luonnollisen kuvakulman

5.12.2012

KAMERA TUTUKSI

Aukko

- objektiivissa sijaitsevan **himentimen** aukko säätelee kennolle pääsevän valon määrää
- aukon koko ilmaistaan **f-luvulla**
 - esim. f/5,6
 - käänteisluku: mitä pienempi luku, sitä suurempi aukko, ja mitä suurempi luku, sitä pienempi aukko

Kuva: Grizka Niewiadomski / StockXCHNG

5.12.2012

KAMERA TUTUKSI

Aukko

- objektiivin f-luku ilmaisee objektiivin **valovoimaisuuden**
- aukko vaikuttaa **syväterävyyteen**
 - suurella aukolla saadaan pieni syväterävyyssalue
 - pienellä aukolla saadaan suuri syväterävyyssalue

5.12.2012

KAMERA TUTUKSI

Valotusaika

- aika, jonka suljin on auki ja päästää valoa kennolle
- kirkkaassa valaistuksessa suljinajat ovat lyhyitä, hämärässä valaistuksessa tarvitaan pitempää suljinaikaa
- pitkissä suljinajoissa riskinä on kuvan tärähtäminen
- mitä suurempi polttoväli on, sitä lyhyempi suljinajan tulee olla, jotta kuvat olisivat teräviä
 - nyrkkisääntö on, että valotusajan tulisi olla korkeintaan polttovälin käänteisluku, esim. 50 mm polttovälillä 1/50 sekunnin valotusaika

5.12.2012

KAMERA TUTUKSI

Aukkoluvut ja niihin suhteutetut valotusajat

f/1,4	f/2	f/2,8	f/4	f/5,6	f/8	f/11	f/16	f/22
1/500 s	1/250 s	1/125 s	1/60 s	1/30 s	1/15 s	1/8 s	1/4 s	1/2 s

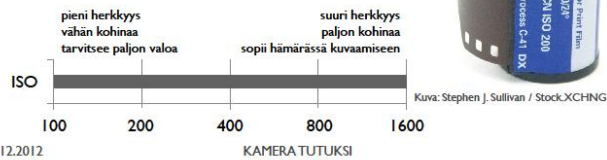
- kaikilla taulukon yhdistelmillä kuva valottuu yhtä paljon
 - jos aukko pidetään samana ja valotusaika puolitetaan, puolittuu myös kennolle pääsevän valon määrä
 - jos valotusaika halutaan pitää samana, esim. 1/30 s, saadaan valon määrä kaksinkertaistettua suurentamalla aukko f/4:ään

5.12.2012

KAMERA TUTUKSI

ISO

- ilmaisee kennon **valoherkkyyden**
- filmikameroissa filmin ominaisuus (ASA)

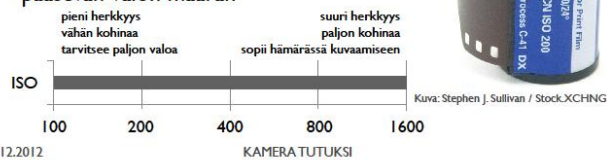

5.12.2012

KAMERA TUTUKSI

ISO

- valitse automaattinen ISO-luvun asetus tai manuaalisesti sopivaksi katsomasi ISO-luku
- myös ISO-luvun muuttaminen suuntaan tai toiseen puolittaa tai kaksinkertaistaa kennolle pääsevän valon määrän

5.12.2012

KAMERA TUTUKSI

(ISO 1600)

ISO

Tilanteissa, joissa valo ei riitä, on kuvanlaadunkin kustannuksella tunnelman säilyttämiseksi useimmiten järkevämpi nostaa kennon ISO-herkkyttä kuin käyttää salamaa.

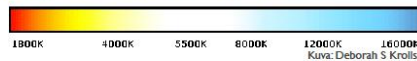
(ISO 1600)

Kohina mustavalkokuvassa

Värillinen kohina on epästeettistä, mutta mustavalkoinen kohina on vanhanaikaisen tyylikästä. Toimiva niksi onkin muuttaa kohinainen kuva mustavalkokuvaksi tietokoneen kuvankäsittelyssä tai kamerassa.

Valkotasapaino (WB, White Balance)

- ihmisen aivot mukautuvat automaattisesti vaihteleviin valaistusolosuhteisiin
- valkotasapainon säätöä käytetään kamerasäätämiseksi vallitseviin valaistusolosuhteisiin sopivaksi
- värilämpötilan yksikkö kelvin (K)
- valitse automaattinen (AUTO, AWB) valkotasapainon säätö tai manuaalisesti valaistusolosuhteita vastaava asetus

5.12.2012

KAMERA TUTUKSI

Valmiit kuvaustilat

- valmiiden kuvaustilojen tarkoituksena täysautomaattikkaa paremmat asetukset eri kuvaustilanteisiin
- Urheilukuvaustila
 - nopeasti liikkuvien kohteiden kuvaamiseen
 - lyhyt suljinaika
 - suuri aukko
 - suuri ISO-herkkyys
 - jatkuva tarkennus

5.12.2012

KAMERA TUTUKSI

Valmiit kuvaustilat

- Muotokuvaustila
 - mahdollisimman suuri aukko
 - mahdollisesti salama käytössä
- Maisemakuvaustila
 - pieni aukko
 - pieni ISO-herkkyys
 - pitkä valotusaika

Kuva: Panasonic

Kuva: Panasonic

5.12.2012

KAMERA TUTUKSI

Valmiit kuvaustilat

- Yökuvaustila
 - salama käytössä
 - pitkä valotusaika
- Makrokuvaustila
 - lähellä olevien kohteiden kuvaamiseen
 - pieni aukko
 - pitkä valotusaika

Kuva: Panasonic

Kuva: Panasonic

5.12.2012

KAMERA TUTUKSI

Puoliautomatiikka

- valotusajan esivalinta (S,Tv)
 - kameran automatiikka valitsee sopivan aukon tarvittavan valon määrän perusteella
- aukon esivalinta (A,Av)
 - kameran automatiikka valitsee sopivan valotusajan tarvittavan valon määrän perusteella

5.12.2012

KAMERA TUTUKSI

Tehtävä

- Vertaillkaa kuvia 2–3 hengen ryhmissä
 - Millaisia asioita kuvista välittyi? Mitä eroa kuvilla on?

5.12.2012

SOMMITTELU

Tehtävä

- Miltä korkeudelta kuvaat lasta?
- Miltä korkeudelta kuvaat pöydän ääressä istuvaa ihmistä?
- Millaisen vaikutelman antaa kohteen kuvaaminen alaviistosta?

5.12.2012

SOMMITTELU

Muutamia vinkkejä

- Valo luo valokuvan!
 - valokuvaamisen tärkein elementti on valo
 - Etsi hyvää ja kaunista valoa!
 - Mistä suunnasta valo tulee?
 - yhtenäinen valaistus jos mahdollista
- Pidä horisontti suorassa!
 - horisontin puuttuessa pystysuorat linjat
 - vino horisontti on erittäin tehokas mutta vaikea tehokeino
- Kuvan uudelleensommittelu tarkentamisen jälkeen

5.12.2012

SOMMITTELU

EETTISTÄ POHDINTAA

Anni Kokko
sosionomi (AMK), kirkon nuorisotyönohjaaja
opettaja, Diakoniasammattikorkeakoulu, Järvenpää

Intiaanelttakurssilla oli mukana kaksi poikaa lastenkodista. Se selvisi opettajallekin vasta siinä tilanteessa, kun pyysin kuvauslupia, ja näitä lastenkodissa asuvia poikia ei saanut kuvata eikä haastatella. Se oli minun mielestäni harmillista. Pojat joutuivat eriarvoiseen ja leimaavaan asemaan muihin lapsiin nähden. Hehän nimenomaan olisivat tarvinneet myönteistä huomiota.

Kuvaaja (teoksessa Opas lasten haastatteloille ja kuvaajille)

5.12.2012

KAMERA TUTUKSI

Tehtävä

- keskustelkaa 2-3 hengen ryhmissä:
 - Mitä eettisiä näkökohtia on otettava huomioon käytettäessä valokuvaa ja valokuvausta lasten ja nuorten parissa tehtävässä työssä?
 - Millaisia eettisiä ristiriitatilanteita olette kohdanneet / voisitte kohdata työssänne valokuvaukseen liittyen?

5.12.2012

KAMERA TUTUKSI

Lupakäytäntö

- Minkä ikäisen lapsen tai nuoren vanhemmilta tulee pyytää lupa kuvaamiseen?
- Miten luvan pyytäminen toteutetaan?
 - hoitosopimus
 - lupakaavake vuosittain
 - kaavakkeen sisältö
- Myös kuvattavan itsensä suostumus tärkeä!
- Kieltäytymistä syytä kunnioittaa!

5.12.2012

KAMERA TUTUKSI

Yli 15-vuotiaat nuoret

- mediatalojen ohjeistuksissa vedenjakajana 15 vuoden ikä
 - yli 15-vuotias
 - on rikosoikeudellisesti vastuullinen
 - voi solmia työ sopimuksen oppivelvollisuuden suorittuaan
 - voi ajaa mopoajokortin
 - voi hankkia pankkiautomaattikortin
 - voi erota kirkosta
 - voi tehdä nimenmuutoksen vanhempien luvalla
 - voi käydä rippikoulun
 - voi ryhtyä kummiksi
 - yli 15-vuotiaasta voi yleensä haastatella ja kuvata hänen omalla suostumuksellaan

5.12.2012

KAMERA TUTUKSI

Suojelutarve ja sananvapaus

- lapsella on suurempi yksityisyydensuoja kuin aikuisella
 - oikeus erityiseen suojeluun (YK:n lasten oikeuksien sopimus)
- myös lapsilla ja nuorilla on oikeus näkyä ja kuulua yhteiskunnassa
 - oikeus ilmaista mielipiteensä (YK:n lasten oikeuksien sopimus)

5.12.2012

KAMERA TUTUKSI

Valokuvaus lastensuojelussa

- Jääkö lapselle / nuorelle mitään muistoja laitosjakson aikaisesta elämänvaiheesta?
- valokuvaus voi olla merkittävä ilmaisun väline
 - kameran käytössä harjaantuminen voi olla motivoivaa ja itsetuntoa kohottavaa
- salassapitovelvollisuuden vuoksi huolehdittava, että lapset eivät saa haltuunsa toisten lasten tai henkilökunnan kuvia ilman kuvatun tai hänen huoltajansa lupaa

5.12.2012

KAMERA TUTUKSI

Tiedonlähteitä

- Ojala, Ulla
Opas lasten haastatteliijoille ja kuvaajille.
www.lskl.fi
- Halkola, Mannermaa, Koffert & Koulu (toim.)
Valokuvan terapeuttinen voima

5.12.2012

KAMERA TUTUKSI

Kotitehtävä 1.

- Ota valokuvia työympäristöstäsi!
 - tavoitteena kuva, joka palvelee kasvatustyön tarkoituksia
- Valitse yksi tai useampi sinulle tai asiakkaalle merkityksellinen kuva
 - Palauta kuva tai kuvat 15.2.2013 mennessä Moodleen
 - Moodleen siirrettävän tiedoston maksimikoko on 14,3 Mt
- Kuvia tarkastellaan yhdessä seuraavassa koulutuspäivässä

5.12.2012

KAMERA TUTUKSI

Kotitehtävä 2.

- Miettikää, miten voisitte hyödyntää valokuvia tai valokuvausta työympäristössänne!
 - Ideoikaa valokuvaukseen tai valokuvien käyttöön perustuva sovellutus, menetelmä, toimintaidea tms. työhönne.
 - valmiin materiaalin / valmiiden ideoiden hyödyntäminen sallittua
 - Ilmoittakaa sovelluksenne muutamalla sanalla Moodleen 15.2.2013 mennessä.
- Ideat laitetaan jakoon seuraavassa koulutuspäivässä

5.12.2012

KAMERA TUTUKSI

1. Millainen kokemus kuvaaminen oli?
2. a) Mitä kuvassa on?
b) Mikä on kuvan kertoma viesti?
3. Millä tavalla kuvaa voisi parantaa?

Kuvaustehtävän antia

VINKKEJÄ KUVAAMISEEN

Anni Kokko
Sosiologi (AMK), kirkon nuorisotyönohjaaja
Diakoniasemattikorkkakoulu, Järvenpää

Kuvatiedostot talteen!

- siirrä kuvatiedostot muistikortilta tietokoneen kovalevylle talteen mahdollisimman pian kuvaamisen jälkeen
- ota varmuuskopiointi rutiinitoimenpiteeksi
 - ulkoiselle kovalevylle voi määrittää automaattisesti ajastetun varmuuskopioinnin
 - CD:lle tai DVD:lle tallentaminen on helppo ja halpa tapa varmuuskopioida ja myös toimittaa kuvatiedostoja eteenpäin
 - huolehdi tietoturvasta! estä kuvien joutuminen väärin käsiin

Salaman käyttö

- älä käytä automaattisalamaa!
 - pääätä itse, onko salama käytössä vai ei
- mieti, onko hämärissä olosuhteissa viisaampaa käyttää salamaa vai nostaa kennon ISO-arvoa
 - kumpi on tärkeämpää, kuvan kohinattomuus vai tunnelman säilyttäminen?

18.2.2013

VINKKEJÄ KUVAAMISEEN

Salaman käyttö

- käytä salamaa mieluummin kirkkaassa valaistuksessa täytesalamana
 - hyödyllinen, jos joudut kuvaamaan vastavalossa
 - suoraan silmiin paistava aurinko ei ole kuvattavalle kohteelle mieluista
 - useimmiten paras valaistus tulee etu- ja yläviistosta
- salama aiheuttaa herkästi punaisia silmiä
 - poistaminen onnistuu kuvankäsittelyssä
- vanha hyvä niksi on salaman tuottaman valon hajottaminen pitämällä valkoista paperia salaman edessä

18.2.2013

VINKKEJÄ KUVAAMISEEN

Teräviä kuvia

- käytä optista etsintä, mikäli kamerassa sellainen on
 - tärähdyksen vaara pienenee, koska kamera saa tukea kuvaajasta
- mikäli kameran LCD-näyttö toimii etsimenä:
 - jos mahdollista, tue kamera oven karmia, pöytälevyä tai muuta kiinteää ja tasaista pintaa vasten tärähdyksen estämiseksi
- jos käytettävissä on kamerajalusta, sitä kannattaa opetella käyttämään
 - tarvittaessa jalustana voi käyttää mitä tahansa esinettä, esim. kirjapinoa, Lego-palikoita jne.

18.2.2013

VINKKEJÄ KUVAAMISEEN

Kuvaa ihminen!

- valokuva on yleensä mielenkiintoinen, mikäli sen kohteena on ihminen, joka tekee jotakin
- kuvaa riittävän läheltä!
 - kuvalla on hyvä olla selkeä pääkohde
- laajakulmalla kuvatessasi saat kuvaan läheltä kuvatun ihmisen lisäksi myös ympärillä tapahtuvaa toimintaa
 - riskinä läheltä kuvatun ihmisen piirteiden vääristyminen

18.2.2013

VINKKEJÄ KUVAAMISEEN

Liikkuvan kohteen kuvaaminen

- liikkeen pysäyttäminen lyhyellä valotusajalla
 - riittävä valotusaika esim. 1/500 s

18.2.2013

VINKKEJÄ KUVAAMISEEN

Liikkuvan kohteen kuvaaminen

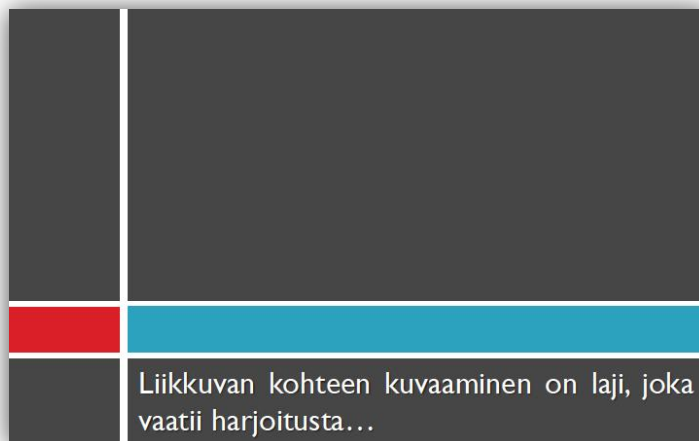
Pitkällä valotusajalla liike näkyviin

Liikkuvan kohteen kuvaaminen

- panorointi:
 - seuraa kameralla liikkuvaa kohdetta
 - valotusaika kohtalaisen pitkä, esim. 1/20 s
 - kohde tallentuu kuvaan suhteellisen terävänä, jos se pysyy suunnilleen samassa kohdassa etsintä

18.2.2013

VINKKEJÄ KUVAAMISEEN

Lumessa kuvaaminen

- lumisissa olosuhteissa kuvatessa valkoinen lumi täyttää useimmiten suuren osan kuva-alasta
- lumi toimii jättimäisenä valon heijastimena, mikä mahdollistaa vaikkapa lyhyen valotusajan käyttämisen
- koska lumi on valkoista, taittuu se kuvassa useimmiten keltaiseen tai siniseen päin riippuen valonlähteistä ja vuorokaudenajasta
 - kauniin valkoisen lumen saat etsimällä sopivaa valkotasapainon asetusta

18.2.2013

VINKKEJÄ KUVAAMISEEN

Lumessa kuvaaminen

- kamera saattaa tulkita kuva-alan täyttävän lumimassan valotusvirheeksi, ja "korjata" valotusta, mikä muuttaa ihmiset kuvassa tummiksi hahmoiksi ja lumen harmaaksi

18.2.2013

VINKKEJÄ KUVAAMISEEN

Lumessa kuvaaminen

- saat onnistuneita lumikuvia, kun ylivalotat kuvaa esimerkiksi yhden aukon verran (EV +/-)
- lumisissa olosuhteissa salama valaisee erityisen hyvin lähimmät lumihiihtäleet ja kuvassa esiintyvien henkilöiden heijastimet...

18.2.2013

VINKKEJÄ KUVAAMISEEN

SOMMITTELU II

Anni Kokko
sosionomi (AMK), kirkon nuorisotyön ohjaaja
opiskelija, Diakonia-ammattikorkeakoulu, Järvenpää

Sommittelu

- Keskustelkaa 2–3 hengen ryhmissä seuraavista kysymyksistä:
 - Mikä tekee valokuvasta kiinnostavan?
 - Mitä sommittelusääntöjä tiedät?
 - Miten sommiteltu kuva on esteettisesti kaunis?

18.2.2013

SOMMITTELU

Epäsymmetria luo jännitteen

- mikä tahansa kuvassa esiintyvä kontrasti luo kuvaan mielenkiintoa
- vastapareja:
 - suuri – pieni
 - liikkuva – paikallaan oleva
 - värikäs – väritön
 - suora – vino
 - jne.

18.2.2013

SOMMITTELU

Yksinkertainen on kaunista!

- älä yritä mahduttaa kuvaan liikaa elementtejä
- usein yksinkertainen sommitelma on toimivin

18.2.2013

SOMMITTELU

Kolmasosien sääntö

- kultaisen leikkauksen yksinkertaisempi sovellutus
- kuva-ala jaetaan pysty- ja vaakasuunnassa kolmeen yhtä suureen osaan
- merkitykselliset elementit sijoitetaan näiden viivojen leikkauspisteiden läheisyyteen

18.2.2013

SOMMITTELU

Kolmasosien sääntö

- useissa kameroissa on sommittelua helpottavana ominaisuutena mahdollisuus saada LCD-näyttöön näkyviin ruudukko, joka jakaa kuva-alan kolmasosiin

18.2.2013

SOMMITTELU

Horisontin sijainti

- horisontti kannattaa sijoittaa mieluummin jommankumman vaakaviivan kohdalle kuin kuvan keskelle
- kuvassa korostuu horisontin ylä- tai alapuoli riippuen siitä, kumpi täyttää suuremman osan kuva-alasta
- Pidä horisontti suorassa! (tai harkiten käytettynä reilusti vinossa)

18.2.2013

SOMMITTELU

Tiukka raja

Tiukka raja vangitsee katsojan huomion kohteeseen ja luo kuvaan dramaattisen tunnelman.

Kuvan kehystäminen

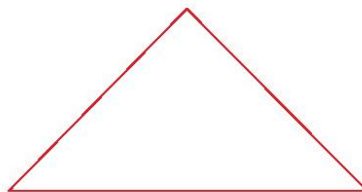
- kuva-alan reunoille sijoitettavat elementit, jotka ohjaavat katseen kuvan varsinaiseen kohteeseen

18.2.2013

SOMMITTELU

Kolmioon sommittelu

- kuva-aiheen muodostama ylöspäin osoittava kolmio luo kuvaan levollisen tunnelman
 - esim. ihmisen hartiat ja pää

18.2.2013

SOMMITTELU

Yleisesti virheinä pidettyä

- Japanin lippu -sommittelu
 - kohde kuvan keskellä
 - tylsä sommitelma
- raajojen katkeaminen nivelkohdista
 - jos raja-alue edellyttää raajojen katkaisemista, on se suositeltavaa tehdä nivelkohtien välimaastosta

18.2.2013

SOMMITTELU

Yleisesti virheinä pidettyä

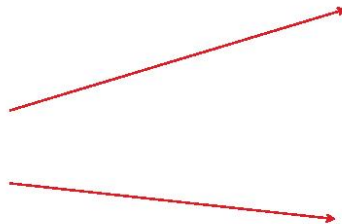
- ylimääräiset elementit kuvan reunoilla
 - Tarkista reunat!
- puun, valopylvään ym. sijoittuminen kohteen pään taakse
 - syntyy vaikutelma, että puu kasvaa kohteen päästä
 - vältä myös korvasta sisään tai ulos ajavia autoja ym.

18.2.2013

SOMMITTELU

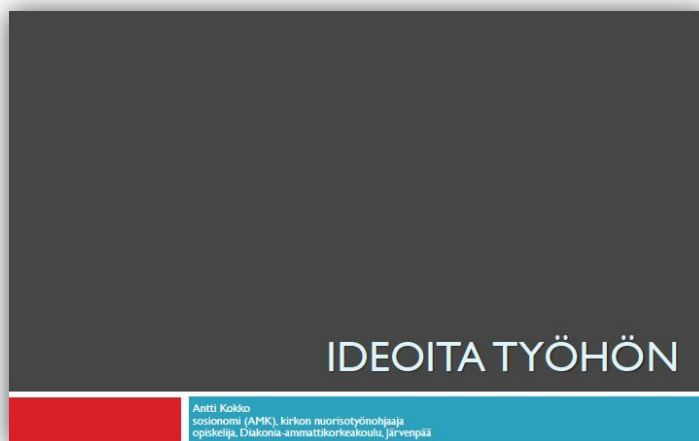
Muita sommitteluvinkkejä

- linjat, kaaret
- yksityiskohdat
- Jätä katseelle tai liikkeelle tilaa!
- Riko sommittelun sääntöjä!

18.2.2013

SOMMITTELU

Paperikuvien tilaaminen

- älä unohda kuvia muistikortille tai kovalevyllä!
 - valokuvien arvo on tavassa, jolla niitä käytetään
- valokuvat pääsevät digitaaliaikanakin oikeuksiinsa useimmiten paperiversioina

Paperikuvien tilaaminen

- tulostaminen lähes aina kalliimpaa kuin tilaaminen
 - käytettävissä oleva tulostin useimmiten ei ole tarkoitettu valokuvien tulostukseen
 - ennen tulostamista kannattaa selvittää tulostuskustannukset
 - hyvällä mustesuikikutulostimella itse tulostetut ovat yhtä laadukkaita kuin tilatut kuvat
 - itse tulostamalla saat kuvat välittömästi, tilaamallaakin kuitenkin erittäin nopeasti

18.2.2013

IDEOITA TYÖHÖN

Paperikuvien tilaaminen

- tilattujen kuvien hintahaarukka n. 9–25 snt/kpl (MikroPC 5/2012)
 - Hinta on yleensä sitä edullisempi, mitä suurempi määrä kuvia tilataan kerralla
- paperikuviksi teettäminen onnistuu kaikissa valokuva-liikkeissä
- verkkopalveluita esim.
 - Eiri www.eirikuva.fi
 - Fotonetti www.fotonetti.fi
 - Fotoyks www.fotoyks.fi
 - Ifolor www.ifolor.fi

18.2.2013

IDEOITA TYÖHÖN

Kuvatiedostot eteenpäin!

- lapset ja heidän perheensä varmasti arvostavat paperikuvien lisäksi mahdollisuutta saada kuvat myös tiedostoina itselleen
- mahdollisuuksia:
 - omat muistitikut
 - CD:lle tai DVD:lle tallennus
 - sähköpostitse
 - sähköinen kasvunkansio
 - pilvipalvelut
 - jne.
- muista tietoturva!

18.2.2013

IDEOITA TYÖHÖN

Lapsi tai nuori kuvaajana

- Kameran tärkein varuste on kaula- tai rannehihna!
 - rikkiinällä kameralla ei voi ottaa kuvia!
- kuvaustaitojen kehittyminen kohottaa lapsen itsetuntoa
- vain mielikuvitus rajoittaa erilaisten kuvaustehtävien mahdollisuuden

18.2.2013

IDEOITA TYÖHÖN

Lapsi tai nuori kuvaajana

Eri-ikäisten lasten tapa katsoa maailmaa on erilainen.

Lapsi tai nuori kuvaajana

- valokuvaus voidaan toteuttaa
 - paikan päällä toiminnan yhteydessä
 - kotitehtävänä
 - järjestävän tahon välineillä
 - lasten tai nuorten omilla tai kotoa löytyvillä välineillä

18.2.2013

IDEOITA TYÖHÖN